

VAASAN YLIOPISTO

Filosofinen tiedekunta

Mikko Tuovinen

Maaliverkot lauloivat

Metaforat Iltalehden ja Savon Sanomien jalkapallouutisissa

Nykysuomen pro gradu -tutkielma

Vaasa 2014

SISÄLLYS

TAULUKOT	2
TIIVISTELMÄ	3
1 JOHDANTO	5
1.1 Aihe ja tavoitteet	5
1.2 Aineisto ja tutkielman rakenne	8
1.3 Teoria ja metodit	10
1.4 Metaforatutkimuksen esimerkkejä	11
2 JALKAPALLOUTISET JA URHEILUMETAFORIEN TUTKIMUS	13
3 METAFORAT JA NIIDEN TUTKIMINEN	16
3.1 Korvaamis-, vertaamis- ja vuorovaikutusteoria	18
3.2 Kognitiivinen metaforateoria	19
3.3 Personifikaatio ja metonymia	22
4 METAFORIEN LÄHDE- JA KOHDEALUEET	24
5 METAFORATYYPIT	27
5.1 Kehollis-fysikaaliset metaforat	27
5.2 Rakenteelliset metaforat	29
5.3 Historiallis-kulttuuriset metaforat	30
5.4 Metaforiset sanonnat	30
5.5 Kuolleet metaforat	31
6 METAFORAT JALKAPALLOUTISTEN RAKENTAJANA	33
6.1 Metaforatyypien ja lähdealueiden tulkintaa	34
6.2 Maaliverkot lauloivat – kehollis-fysikaalisia metaforia	39
6.3 Lainakengät sadekelin renkaina – rakenteellisia metaforia	43

6.4 Pääosassa Roman Eremenko – historiallis-kulttuurisia metaforia	48
6.5 Huuhkajat saavat siivet alleen – metaforisia sanontoja	51
7 TULOKSET JA PÄÄTELMÄT	54
7.1 Metaforatyypin jakautuminen	55
7.2 Metaforien lähdealueet	57
7.3 Loppupohdinnat	58
LÄHTEET	61
LIITTEET	
Liite 1. Aineistolähteet	64
TAULUKOT	
Taulukko 1. Metaforien lähdealueiden käytännön esimerkkejä	26
Taulukko 2. Metaforatyypin jakautuminen uutisissa	35
Taulukko 3. Metaforien lähdealueet uutisissa	37

VAASAN YLIOPISTO**Filosofinen tiedekunta****Tekijä:**

Mikko Tuovinen

Pro gradu -tutkielma:

Maaliverkot lauloivat

Metaforat Iltalehden ja Savon Sanomien jalkapallouutisissa

Tutkinto:

Filosofian maisteri

Oppiaine:

Nykysuomi

Valmistumisvuosi:

2014

Työn ohjaaja:

Esa Lehtinen

TIIVISTELMÄ:

Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkin lehdistön jalkapallouutisissa esiintyviä metaforia. Tutkimus on toteutettu sekä kvantitatiivisesti että kvalitatiivisesti. Analyysin kvantitatiivinen osuus keskittyy aineistossa olevien metaforatyyppeiden ja metaforien lähdealueiden luokitteluun. Samalla kvantitatiivisuus tarjoaa vastauksia kahden eri julkaisun eli aineistona toimivien *Iltalehden* ja *Savon Sanomien* eroavaisuuksista. Kvalitatiivinen analyysi vastaa kysymyksiin metaforien luonteesta ja pohtii metaforien lähdealueita.

Aineisto on kerätty järjestelmällisesti vuonna 2013 aikavälillä kesäkuu–syyskuu. Aineistoon valittuja uutisia on yhteensä kuusikymmentä kappaletta. Analyysiin valitut metaforat kuvailevat pelaajia, valmentajia, joukkueita ja ottelutapahtumia. Tutkielman teoreettisena viitekehystenä toimii kognitiivinen metaforateoria, joka tarjoaa monipuolisen, nykyaikaisen, anteliaan ja toisaalta tulkinnanvaraisen näkemyksen metaforien tutkimiseen.

Tutkimustulosten mukaan metaforatyyppeiden jakautuminen aineistojen vertailussa on samankaltainen. Metaforien lähdealueiden jakautumisen kesken on kuitenkin suuria eroja. Metaforat ovat merkittävässä roolissa jalkapallouutisten kielessä ja ovat tärkeä osa uutisten diskurssia. Suosituimmat metaforisoinnin kohdealueet ovat pelaajat ja maalinteko. Lisäksi tulosten valossa perinteisen sanomalehden käyttämä metaforiikka ei juurikaan eroa iltapäivälehdessä käyttämästä metaforista. Yllättävänä tutkimustuloksena voidaankin pitää sitä, että *Savon Sanomien* aineisto tarjosi *Iltalehden* aineistoa selvästi enemmän metaforia.

AVAINSANAT: metafora, kognitiivinen metaforateoria, metaforatyyppi, jalkapallo

1 JOHDANTO

Hollantilaisen valmentajalegendan Rinus Michelsin kuuluisan lausunnon mukaan jalkapallo on *sotaa* (UEFA 2012). Tässä tutkielmassa käytettävän aineiston pohjalta voidaan sanoa, että jalkapallo-ottelussa maaliverkot *laulavat* tai maalivahti torjuu pallot *viimeisenä lukkona*. Jalkapalloilijaa voidaan kutsua *tähdeksi*, koska pelaaja on erityisen hyvä, arvostettu ja ihailtu. Pelaajat voivat myös esimerkiksi olla *sotaratsuja* tai *siirtokaloja*, joita seurajoukkueet ostavat eli *naaraavat*. Valmentajia taas voidaan kuvailla *käskyttäviksi* tai *luotseiksi*, jotka pitävät huolen, että joukkue ottaa kentällä *komennon* ja *hallitsee* pelitapahtumia.

Pro gradu -tutkielmassani tutkin metaforia, joita käytetään nykypäivän lehdistön jalkapallouutisissa. Erilaisilla kielikuvilla, metaforilla, voidaan kuvailla urheilulajin – tässä tapauksessa jalkapallon – merkittävimpiä tekijöitä eli heitä ja niitä, joista jalkapallon kokonaisuus läheisesti muodostuu. Nämä tekijät ovat pelaajat sekä heidän ominaisuutensa ja suorituksensa, valmentajat, joukkueet ja ottelutapahtumat. Metaforat elävöittävät jalkapallouutisen jopa kertomuksenkaltaiseksi tekstiksi, joka pyrkii informaationsa lisäksi viihdyttämään lukijaa.

1.1 Aihe ja tavoitteet

Metaforat ovat merkittävässä roolissa journalistisissa teksteissä (Hellsten 1997: 1). Lehdistön kieli on todellinen metaforien näyttämö. Tutkimuksellisesti on inspiroivaa, että erityisesti urheilu-uutisissa esiintyy paljon mitä erilaisimpia metaforia. Jalkapallouutisissa käytetty metaforiikka tarjoaakin usein värikkään kuvailun ja selostuksen esimerkiksi ottelun tapahtumista.

Syyt tutkielmani aiheen valintaan ovat enimmäkseen henkilökohtaiset, sillä halusin yhdistää kolme mielenkiintoni kohdetta: jalkapallon, lehdistön ja metaforat, joiden avulla informatiivisesta tekstistä voi muodostua lähes kaunokirjallinen lukunautinto. Lisäksi metaforatutkimus on perinteisesti käyttänyt aineistonaan runoutta, joten urheilu-

uutistekstien valinta avartaa metaforatutkimuksesta uusia puolia, ei pelkästään kulttuuri-
sesti, vaan myös kielitieteellisesti.

Lingvisticillään tieteenaloilla metaforatutkimus on yleensä painottunut kaunokirjallisten
tekstien ja erityisesti runojen tutkimiseen. Aineistollisesti tutkimussuuntaus pitää siis
vahvasti kiinni perinteistään siitäkin syystä, että runous kehittää kielenkäyttöön uusia
metaforia. (Kövecses 2002: 43.) Niinpä uutistekstien metaforien tutkiminen nivoutuu
osittain poikkitieteellisesti myös journalistisiin näkemyksiin ja uutisen diskurssin eli
kielenkäytön vaikuttavuuteen. Tästä syystä metaforien tutkiminen urheilu-uutisista nos-
taa esiin uusia näkökantoja juuri journalistisen tekstin puitteissa ja avartaa näkemyksiä
yksittäiseen lajiin keskittyvästä suomenkielisestä journalismista.

Tutkielmassani tutkin ja analysoin jalkapallouutisissa esiintyviä metaforia. Tutkimusky-
symyksinä esitän neljä merkittävää kysymystä: minkälaisia metaforia jalkapallouutisissa
on, millaisista lähdealueista metaforat ovat peräisin, kuinka paljon uutisten diskurssi
muotoutuu metaforista ja kuinka aineistot keskenään eroavat toisistaan. Keskittyminen
pelaajiin, valmentajiin, joukkueisiin ja pelitapahtumiin liittyviin metaforiin perustuu
tutkimuskohteen kontekstin rajaamiseen.

Journalistiset tekstit ovat täynnä metaforia. Tämä aiheuttaa vaaran, jossa tutkimus ilman
kohteen rajaamista ja tietynlaisia asiayhteyksiä helposti leviää pelkästään sekavaksi
metaforien kuvaukseksi (Hellsten 1998: 85), jolla ei ole suurempaa funktiota tutkimuk-
sellisesti. Pelaajiin, valmentajiin, joukkueisiin ja pelitapahtumiin liittyvät metaforatapa-
ukset korostavat jalkapallouutisten metaforiikkaa ja nivoutuvat vahvasti itse lajiin sekä
sen luonteeseen ja tyyliin kirjoittaa siitä lehdistössä. Se, miksi juuri näiden metaforien
tutkiminen on mielenkiintoista ja tärkeää, pohjautuu siihen tarkasteluun, miten metafo-
rat hallitsevat urheilu-uutisointia, tässä tapauksessa tietystä lajista kirjoittamista lehdis-
tössä.

Metaforien analysoinnin lisäksi metaforatyyppejen tarkastelu sitä vastoin tarjoaa teoreet-
tisia näkemyksiä ja käytännön esimerkkejä uutisteksteissä esiintyvien metaforien luon-
teesta ja rakenteesta. Metaforien lähdealueiden eli alkuperäisten käyttöyhteyksien tut-

kiminen taas antaa lisätietoa siitä, minkälaisilta aloilta ja ilmiöiltä jalkapalloutisten metaforat lainautuvat.

Vaikka tutkimus on vahvasti kognitiivisesti latautunut, on lähtökohtana kuitenkin itse kieli. Pääroolissa ovat metaforat, joista jalkapalloutisissa jotkin ovat jopa selvästi yleisempiä kuin toiset. Suomessa ei aiemmin ole tehty samankaltaista tutkimusta jalkapalloutisista, joissa analysoidut metaforat sijoitetaan soveltavasti tiettyjen metaforatyypien alaisuuteen samalla, kun pohditaan metaforien lähdealueita ja vertaillaan kahta eri aineistoa keskenään.

Tutkimusmenetelmäni yhdistävät sekä kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta että kvantitatiivista eli laskennallista tutkimusta. Käytännön tasolla analyysissäni jaottelen uutisteksteissä esiintyviä metaforia metaforatyyppeihin mukaan sekä pohdin metaforien lähdealueita, joista kukin metafora on lainautunut jalkapalloutisoinnin kieleen. Joillakin metaforilla on selkeät lähdealueensa ja joillakin niitä teoreettisesti voi olla enemmän kuin yksi. Lähdealueita, metaforatyypittelyn perusteluja sekä muita yksittäisiä metaforiin liittyviä huomiota käyn läpi analyysivaiheen esimerkkikohtien avulla.

Journalismissa metaforat liittyvät vahvasti usein sotaan, talouteen ja politiikkaan, mutta myös muita aiheita käytetään (Hellsten 1997: 62). Näitä muita aiheita onkin mielenkiintoista ja tutkimuksellisesti antoisaa käsitellä lähdealueiden nimeämisen kautta. Tärkeään rooliin nousee jokaisen käsittelemäni metaforan sijoittaminen tiettyyn metaforatyyppiin, joista muun muassa Hellsten (1997: 86) puhuu.

Metaforatyyppeiden tarkastelu luo paljon pohjaa aineiston laajemmalle tarkastelulle ja jalkapalloutisten tyypillisen metaforiikan pohdiskelulle. Samalla metaforien tutkiminen toimii välineenä iltapäivälehdien ja sanomalehdien kielellisten erojen tarkastelussa sekä jalkapalloutisten diskursiivisessa tutkimuksessa.

1.2 Aineisto ja tutkielman rakenne

Tutkielmani aineistona olen käyttänyt iltapäivälehti *Iltalehteä* ja maakuntalehti *Savon Sanomia*. Analyysivaiheen esimerkkikohtien aineistolähdeviittauksissa käytän kyseisistä julkaisusta vakiintuneita lyhenteitä IL ja SS, mikäli kirjoittajan nimeä ei ole tiedossa. Aineisto on kerätty painetuista lehdistä järjestelmällisesti kesä–syyskuu-aikavälillä vuonna 2013. Aineistoon valittuja uutisia ei ole valittu minkään tietyn metaforisuuden tai luokittelun mukaan, joten mukana on uutisia, joissa voi olla joko paljon tai vähän metaforia. Tämänkaltaisella aineistonvalintamenettelyllä käsiteltävästä aineistosta on saatu mahdollisimman monipuolinen ja totuudenmukainen kokonaisuus.

Käyttämäni lehdet ovat luonteeltaan toisistaan selvästi poikkeavia. *Iltalehti* on valtakunnallinen ja siten merkittävä journalistinen julkaisu ja se voidaankin luokitella niin sanottuun keltaiseen lehdistöön, koska sen uutisointi koetaan jopa sensaationhakuiseksi (Kivioja 2008: 14). Täten *Iltalehti* myös oletetusti tarjoaa erityisen värikästä kieltä urheilu-uutisissaan. Vuoden 2013 jalkapallotoimittajan palkinnon saanut kuopiolainen *Savon Sanomat* (Huttunen 2013) sitä vastoin edustaa perinteisen alueellisen sanomalehden mallia, ja ennakkoon ajateltuna kieli ei välttämättä ole keltaisen lehdistön kaltaista.

Molemmista lehdistä olen käsittelemääni aineistoon valinnut kolmekymmentä uutista, joista olen poiminut käsittelemäni metaforat, jotka liittyvät joko pelaajiin, valmentajiin, joukkueisiin tai yleisesti ottelutapahtumiin. Kuten todettua, en siis ole huomioinut muiden entiteettien kohdalla esiintyviä metaforia, sillä muutoin käsiteltävä aineisto olisi liian laaja, eikä tutkimuskäytäntö saavuttaisi tutkimustavoitteita.

Käsittelemäni aineisto muodostuu sekä lyhyistä, keskipitkistä että pitkistä jalkapallouutisista. Uutiset ovat ottelureportaaseja, pelaajiin, valmentajiin tai joukkueisiin keskittyviä pidempiä artikkelinomaisia juttuja tai siirtohujuja käsitteleviä uutisia. Mukana on sekä suomalaiseseen että kansainväliseen jalkapalloiluun keskittyviä juttuja molemmista lehdistä. Koska aineisto on kerätty kesäkuukausina, jolloin jalkapallokausi on käynnissä Suomessa, suuri osa kansainväliseen jalkapalloiluun keskittyvistä uutisista painottuu pelaajasiirtoihin seurajoukkueesta toiseen.

Osa uutisista käsittelee myös juniori- tai naisjalkapalloilua. Uutisten aiheiden valinnan moninaisuudella on tarkoitus korostaa jalkapalloutisten luonnetta lajin ja ilmiön luonteen kautta: jalkapalloa – ja täten sen uutisoinnissa esiintyviä metaforia – kun voidaan tarkastella, Roivasta (2009: 19) mukaillen, urheilulajina, viihteenalana tai liiketoimintana.

Aineistosta peräisin olevat metaforat ovat jalkapalloutisten leipätekstistä, otsikoista, väliotsikoista ja mahdollisista ingresseistä. Analyysiin ei ole otettu mukaan uutisissa olevia sitaatteja eikä kuvatekstejä, mikä mahdollistaa aineistojen mahdollisimman tasapuolisen kohtelun. Näin ollen itse uutisen perusteksti ja toimittajan metaforiset valinnat ovat ratkaisevassa roolissa metaforien tutkimisessa, sillä haastateltavan henkilön mainitsemat metaforat ovat riippumattomia toimittajan kielellisistä valinnoista – olettaen, että toimittaja itse ei ole värittänyt kommentteja omilla metaforillaan. Koska asiaa ei voi varmuudella tietää, on tutkimusproblematiikan kannalta järkevää jättää sitaatit analysoitavasta aineistosta huomioimatta.

Uutisten kuvatekstien mahdollinen metaforiikka on taas riippuvainen kuvastaan, jonka tulkintoihin semioottisella tasolla tämä tutkimus ei pyri. Tutkimushypoteesina pidän sitä, että *Iltalehden* jalkapalloutisissa on *Savon Sanomia* enemmän metaforia. Tämän hypoteesin perusteena on yleinen käsitys iltapäivälehdien värikkäämmästä luonteesta verrattuna sanomalehteen. Analyysin perusteella kyseistä hypoteesia ei kuitenkaan voi vahvistaa, joten tutkimuksellisesti tämä metaforatutkimus tarjoaa muutamia yllättäviä havaintoja metaforamäärän lisäksi myös metaforatyyppeiden ja lähdealueiden jakautumisen suhteen.

Tutkielmani etenee johdannon jälkeen toisessa luvussa lehdistön urheilu-uutisten luonteen kuvailulla, jonka jälkeen kolmannessa ja neljännessä luvussa keskityn metaforiin ja niiden tutkimisen teorioihin. Erityisesti keskityn selvittämään kognitiivisen metaforateorian ja käyttämäni metaforatyyppejaottelun sisältöä. Viidennessä luvussa kerron metaforien lähde- ja kohdealueista. Kuudes luku muodostuu analyysistä ja seitsemäs luku on jätetty tulosten kertaamiselle, päätelmille ja loppupohdinnoille, joihin olen päätenyt analyysini kautta.

1.3 Teoria ja metodit

Tutkielmani teoreettisena viitekehyksenä ja aineiston tarkastelun metodina toimii George Lakoffin ja Mark Johnsonin kognitiivinen metaforateoria, joka korostaa metaforan kehollis-fysikaalisia piirteitä ja sitä, kuinka metaforat ovat jatkuvasti läsnä kielenkäytössä. Teoria antaa valmiudet tarkastella metaforia erittäin laaja-alaisesti.

Tutkimuksen rajaamisen kannalta onkin haastavaa valita, mitä kaikkia potentiaalisia metaforia käsitellään analyttisesti. Kognitiiviseen metaforateoriaan kuuluva, usein melko subjektiiviseksikin tulkittava, mielikuvaskemaattinen päättelykyky on suuressa roolissa muun muassa silloin, kun tunnistetaan metaforien lähdealueita ja laajemmin käsitystä metaforan luonteesta ja merkityksestä kontekstissaan.

Iina Hellstenin (1997: 86) tavoin käytän tutkielmassani hänen mainitsemiaan metaforatyyppisiä, joiden alle luokittelen kaikki käsittelemäni metaforat. Tyyppisiä on neljä: kehollis-fysikaaliset metaforat, rakenteelliset eli strukturaaliset metaforat, historiallis-kulttuuriset metaforat ja metaforiset sanonnat. Kehollis-fysikaaliset metaforat jakautuvat vielä kahteen alatyyppiin: orientoiiviin ja ontologisiin metaforiin.

Tässä tutkielmassa käytettävän analyysin työkaluna toimiva metaforien jaottelu on tarpeeksi laaja ja mielekäs, kun metaforia sijoitetaan metaforatyyppien alaisuuteen. Kyseiset metaforatyyppit esittelen tarkemmin neljännessä luvussa. Analyysin pohjana toimii jatkuvasti Lakoffin ja Johnsonin käsitykset metaforista, ei pelkästään kielellisinä, vaan nimenomaan kognitiivisina ilmiöinä, joiden avulla jäsenämme käyttämämme kieltä ja ymmärrämme kielen muodostaman sanoman.

Sekä metaforatyyppien että metaforien lähdealueiden jakautumisen esitän analyysivaiheessa havainnollistavilla taulukoilla. Kyseiset taulukot esittävät aineiston tarjoamien metaforien jakautumista ja kertovat paljon jalkapallouutisten metaforiikan luonteesta ja aineistojen kvantitatiivisista eroavaisuuksista. Kvantitatiivisen osuuden lisäksi kvalitatiivisessa analyysiosuudessa esitän metaforatapauksista esimerkkejä kukin metafora-

tyyppi kerrallaan. Pohdin myös samalla metaforien lähdealueita. Esimerkkikohtia on yhteensä kaksikymmentäyhdeksän.

1.4 Metaforatutkimuksen esimerkkejä

Perinteisen metaforatutkimuksen vanhimmat juuret ulottuvat kieli- ja kirjallisuustieteen, klassisen retoriikan tutkimukseen ja aina antiikin Kreikkaan saakka. Metafora ja sen määrittelyminen onkin aina kiinnostanut lingvistien lisäksi myös filosofeja, mikä on osaltaan aiheuttanut metaforatutkimuksen leviämisen monille eri tieteenaloille. Käsitteitä metaforasta ovat aikojen saatossa Aristoteleen lisäksi pohtineet myös sellaiset tunnetut filosofit kuten John Locke, Jean-Jacques Rousseau, Immanuel Kant ja Friedrich Nietzsche (Hellsten 1997: 9, 11).

Kognitiivisen metaforatutkimuksen päätekijöihin kuuluvat yhdysvaltalaiset George Lakoff ja Mark Johnson nousevat esiin metaforiin liittyvissä nykytutkimuksissa. Kaksikon teosta *Metaphors We Live By* voidaan pitää kognitiivisen metaforateorian kulmakivenä ja yleisestikin metaforatutkimuksen uudistumisen virranjakajana. Lakoffin ja Johnsonin teoksessa mainittujen metaforatyyppeiden lisäksi käytän tutkielmassani Iina Hellstenin käyttämiä metaforatyyppejä.

Muista kansainvälisesti tunnetuista metaforatutkijoista mainittakoon unkarilainen Zoltán Kövecses ja itävaltalainen Veronika Koller. Kövecses soveltaa kognitiivista metaforateoriaa muun muassa kulttuurisessa ja poliittisessä metaforatutkimuksessaan ja nojautuu paljolti Lakoffin ja Johnsonin näkemyksiin. Kövecsesin listaamat metaforien yleisimmät lähdealueet ovat käytössä myöhemmin analyysivaiheessa. Metaforien ohella diskurssianalyysiin keskittynyt Koller sen sijaan yhdistelee teoksessaan *Metaphor and gender in business media discourse: a critical cognitive study* kognitiivista metaforateoriaa ja kriittistä diskurssianalyysia.

Suomessa julkaistuun metaforatutkimukseen on keskittynyt jo aiemmin mainitsemani Iina Hellsten, jonka kirjoittamaa *Metaforien Eurooppa: Näkökulmia suomalaiseen EU-*

journalismiin -teosta käytän tutkielmassani yhtenä oleellisista lähteistä. Metaforatutkimuksen opinnäytetöistä hyvä esimerkki on Jyväskylän yliopiston Petri Kanasen vuoden 2000 journalistiikan pro gradu *Merkki taakse – Poliitikkojen ja toimittajien metaforien ideologisuus television keskusteluohjelmassa*. Kanasen tutkielmassa keskitytään metaforien eroavaisuuksiin ja luokitteluun.

2 JALKAPALLOUTISET JA URHEILUMETAFORIEN TUTKIMUS

Lehdistön urheilu-uutiset, niiden luonne ja niille tyypillinen metaforiikka on suurempi konteksti, kun tarkastellaan jalkapalloutisia. Urheilujournalismissa jokaisesta lajista kirjoittaminen on oma maailmansa ja jokaisen lajin terminologiassa on omia vakiintuneita metaforiaan; jotkin ovat yleisempiä ja helpommin tunnistettavia kuin toiset.

Jo pelkästään tutkielmani analyysin perusteella voidaan väittää, että metaforilla väritytään kokonaisvaltaisesti urheilua, urheilutapahtumia ja ennen kaikkea urheilujournalismia. Metaforilla urheilusta luodaan muutakin kuin pelkkää peliä ja kilpailua. Tällainen kielellinen käyttäytyminen heijastelee urheilun nykyasemaa ja suosion kasvua, joka on tapahtunut nimenomaan median välityksellä (Andrews 2005: 6).

Se, miksi jalkapallo on maailmahistorian aikana noussut globaalisti suosituimmaksi joukkueurheilulajiksi (Itkonen & Nevala 2007: 11), ei johdu pelkästään pelin yksinkertaisuudesta, vanhoista urheilun helposti omaksuttavista peruselementeistä ja kolonialismista, vaan myös lehdistön roolista. Yhtenä ensimmäisistä jalkapallojournalisteista pidetään englantilaista James Cattonia, joka aloitti kirjoittaa urheilusta ja erityisesti jalkapallosta *Preston Herald* -lehteen jo vuonna 1875 (Simkin 1997).

Sittemmin jalkapallosta on historian saatossa muodostunut osa urheilun viihdeteollisuutta (Itkonen & Nevala 2007: 18), joka itsessäänkin voi tarjota metaforia muille lajeille tai aloille. Jalkapallo lajina ja ilmiönä lainaa elementtejä historiasta, kulttuurista ja uskonnosta, mikä konkreettisesti näkyy uutisteksteissä muun muassa metaforina, joihin mielenkiinto tutkielmassani kohdistuu.

Jotta jalkapallouutisten yleistä luonnetta käytännön tasolla voisi kuvailla tarkemmin, on hieman tarkasteltava yleisiä faktoja urheilujournalismista. Urheilu-uutiset ovat usein muita lehdistön käsittelemiä aiheita vapaamuotoisempaa ja kieleltään värikkäämpiä. Niissä siis pelkästään jo oletettavasti esiintyy erityisen paljon metaforia.

Urheilujournalismissiin usein yhdistetään siinä esiintyvät kliseet (Andrews 2005: 8), esimerkiksi kliseiset metaforat. Näitäkin tapauksia on syytä käsitellä metaforina huolimatta niiden konventionaalistuneesta luonteestaan. Poikkeustapauksista puhutaan silloin, kun kyseessä ovat niin sanotut kuolleet metaforat, jotka voidaan kognitiivisessa tarkastelussa ja aineiston järkevässä rajaamisessa sivuuttaa, kuten tässä tutkielmassa on tehty.

Yleisesti urheilu-uutiset noudattavat rakenteeltaan samankaltaista kaavaa, kuin muutkin uutistekstit. Uutisessa voi otsikon jälkeen esiintyä ingressikappale, joka herättää lukijan huomion. Uutinen etenee kertoen tärkeimmät asiat ensin ja jättäen vähemmän tärkeät seikat loppuun. Usein urheilu-uutiset painottuvat ympäristönsä mukaisesti suosituimman urheilulajin mukaan. (Andrews 2005: 83, 85, 16.) Suomessa eniten mediahuomiota urheilulajeista silmämääräisesti saa jääkiekko, mutta varsinkin kesäaikaan jalkapallo näyttölee suurehkoa roolia lehtien urheilusivuilla.

Metaforia uutisteksteistä tutkittaessa on hyvä käsittää uutinen tietynlaisena rakenteellisenä palapelinä, mikä osaltaan myös voi näkyä iltapäivälehdessä ja sanomalehden välisenä eroavaisuutena, jos rakenne on selvästi perinteistä kaavaa rikkonaisempi. Joissakin tapauksissa uutinen voi jopa kokonaan rakentua tiettyjen metaforien varaan saavuttaakseen joko erilaisen näkökulman tai muutoin kekseliään ratkaisun käsiteltävästä aiheesta riippuen.

Keltaisen lehdistön edustajan luonnetta kuvaillessa voidaan puhua värikyydestä, jolla käytännössä tarkoitetaan muun muassa asioiden paisuttelua, kärjistystä, sensaation luomista ja dramatisointia (Kivioja 2008: 16–17). Andrews (2005: 8) tavoin puhutaan suuresta julkisuudesta, joka tavoittaa lukijamassat. Näin ollen *Iltalehden* valtakunnallisuus on käytännön tasolla todiste suurten massojen ja oikeastaan koko kansakunnan tavoittamisesta.

Alueellista sanomalehteä – tai maakuntalehteä – tutkielmani toisena aineistona edustava *Savon Sanomat* nojautuu paikallisuuteen ja painottaa uutisissaan muun muassa Kuopion Palloseuran otteita, kuten myöhemmin aineistostakin voi helposti huomata. Silti kansallisia ja kansainvälisiäkin jalkapallouutisia on *Savon Sanomista* kerätystä aineistossa

mukana. Sanomalehti–iltapäivälehti-vastakkainasettelun lisäksi *Savon Sanomien* paikallisuus tarjoaakin uutisissaan maakuntalehdelle tyypillisen ulottuvuuden, joka voi näkyä myös metaforiikassa.

Urheilu- ja erityisesti jalkapallokieltä on tutkinut puolalainen Janusz Taborek. Hänen artikkelinsa *The language of sport: Some remarks on the language of football* käsittelee jalkapallon kieltä ja terminologiaa muun muassa mediassa. Huomio Taborekilla (2012: 243) kiinnittyy leksikaalisiin rakenteisiin, tyyliin, pragmatiikkaan ja diskurssin analysointiin. Metaforatkin ovat näyttämöllä, kun Taborek (2012: 246–247) analysoi jalkapallokielessä esiintyvää sodan, teatterin ja uskonnon metaforiikkaa. Sodan kieltä jalkapallossa on tutkinut myös Steve Thorne. *The Language of War* -teoksessaan Thorne (2006: 4) huomioi, että sotaiset ja militaariset metaforat voivat urheilun lisäksi olla valloillaan periaatteessa missä tahansa, esimerkiksi politiikassa.

Lancasterin yliopiston Elena Semino ja Michela Masci sitä vastoin keskittyvät tutkimuksessaan *Politics is Football: Metaphor in the Discourse of Silvio Berlusconi in Italy* Silvio Berlusconiin puheitten metaforiikkaan. Tutkimuksen nimen mukaisesti huomio keskittyy muun muassa jalkapallosta kumpuavien metaforien lähdealueisiin, kun kohteena on politiikka. Laaja esitys jalkapallon kielestä ja muun muassa jalkapallossa käytettävästä metaforiikasta on Eva Lavricin, Gerhard Pisekin, Andrew Skinnerin ja Wolfgang Stadlerin toimittama *The Linguistics of Football*.

Urheilumetaforatutkimuksen opinnäytetöistä tutkielmaani aihepiiriltään lähellä on vuodelta 2001 Jyväskylän yliopistosta Janne Palomäen journalistiikan pro gradu -tutkielma *Vihreän veran verilöyly – jalkapallon metaforat Suomessa, Ruotsissa, Englannissa ja Espanjassa*. Kyseisessä tutkielmassa huomioidaan, kuinka suuri osa jalkapalloselostuksissa esiintyvistä metaforista ammennetaan sodan ja armeijan terminologiasta.

3 METAFORAT JA NIIDEN TUTKIMINEN

Metafora-käsite on laaja, joten sen käyttäminen tietyissä asiayhteyksissä vaatii rajaamista. Metaforilla voidaan luoda kieleen vertauskuvallisia merkityksiä sekä sanatasolla että laajempina kokonaisuuksina kognitiivisen ajattelun tasolla. Perinteisesti ja sananmukaisesti metafora tarkoittaa nimen ja merkityksen siirtämistä asialta toiselle. Nimitys tulee kin vanhasta kreikankielisestä termistä *μεταφορά* (*metapherein*), jossa *meta* tarkoittaa ylittämistä ja *pherein* kantamista. (Hellsten 1997: 9.)

Kun kieleen luodaan uusia merkityksiä, on metafora yksi vahvimista työkaluista tässä prosessissa (Larjavaara 2007: 123). Esimerkiksi urheiluselostuksissa käytetään usein tilapäisiä tai vakiintuneita metaforia, jotka ovat peräisin muun muassa sodankäynnin ja taistelun termistöstä (Häkkinen 2003: 181). Usein nämä metaforat myös ovat konventionaalistuneita ja peräti kliseisiä. Emme siis välttämättä heti edes ajattele niitä metaforina, sillä olemme jo niin tottuneita lukemaan, kuulemaan ja käyttämään niitä.

Kognitiivisesti ajateltuna metafora määritellään niin sanotun käsitteellisen kentän ymmärtämisenä jonkin toisen käsitteellisen kentän termillä. Tällöin käytännössä esimerkiksi abstrakti asia esitetään ja ymmärretään konkreettisen asian kautta. Käsitteellinen kenttä jakautuu lähdealueeseen, josta metaforana toimiva termi on lainautunut ja kohdealueeseen, jota metaforisesti käyttäytyvä sana tai ilmaisu edustaa. (Kövecses 2002: 4.)

Metaforia on monenlaisia ja niitä voi esiintyä muuallakin kuin kirjoitetussa tekstissä tai puhutussa kielessä. Varsinaisesti käytetyssä kielessä esiintyviä metaforia voidaan kutsua lingvistiksi metaforiksi, jolloin tehdään ero esimerkiksi kuvataiteessa esiintyviin visuaalisiin metaforiin. Metaforat voidaan myös nähdä sosiokulttuurisesti muotoutuneina diskursseina (Cameron 2010a: 4, 6) ja usein metaforilla rakennetaankin tietynlaista kuvaa asioista (Hellsten 1998: 64). Tällöin metaforavalinnat ovat riippuvaisia muun muassa asenteista ja kielenkäyttäjän omista kokemuksista.

Metaforan tunnistettavuus on yksi metaforatutkimuksen perushaasteista. Ensisijaisesti tunnistettavuus riippuu siitä, kuinka tuttu metafora on asiayhteydessään. Metaforan hel-

pon tunnistamisen periaate lähtee siitä, että jokin sana tai ilmaisu on asiayhteydessään enemmän tai vähemmän anomaalinen eli poikkeava. Selkeimpien poikkeavuuksien tapauksissa voidaan puhua semanttisesta anomaliasta. (Tourangeau 1982: 18.) Tunnistamisen ja tulkinnan lähtökohtana on teema–reema-asetelma. Tuttuun viittaavuudella tarkoitetaan teemaa, uuteen ja outoon viittaavuudella reemaa (Fiske 1992: 122).

Onkin yleistä, että metafora käyttää hyväkseen sekä yhtäläisyyttä että eroavuutta, ja tällöin kyse on paradigmaattisuudesta (Fiske 1992: 122). Metaforat ovat jatkuvasti läsnä kielessä, jota käytämme, mutta ne ovat käytössä myös ajatuksissa ja teoissa, niin kuin kognitiivinen metaforateoria eritoten painottaa. Metafora-käsitteen ydin ja myös kognitiivisen metaforateorian lähtökohta tiivistyy siinä, että jokin asia ymmärretään tai koetaan jollakin toisella sanalla tai ilmaisulla. (Lakoff & Johnson 1980a: 3, 5, Kövecses 2002: 4.)

Metafora voi siis olla yksittäinen sana, joka kuvailee jollakin tavalla tiettyä asiaa. Metaforan ymmärtäminen vaatii assosiointia, tietynlaista kykyä yhdistää asiaan kuulumaton ilmaisu tai termi tietynlaiseen kontekstiin. Kaunokirjallisuudessa ja erityisesti runoudessa käytetyt metaforat saattavat olla hyvinkin erikoisia, jolloin lukija voi tehdä monenlaisia tulkintoja metaforan tarkoituksesta (Martinich 1991: 511). Tällaisessa metafora-ajattelussa tiivistyykin runouden perusluonne ja tulkinnan moninaisuus, jota metaforat kannattelevat.

Sen sijaan journalismissa lähtökohtaisesti metaforien ei kuitenkaan pitäisi jättää liikaa varaa erilaisille tulkinnoille. Lehdistön kielessä metaforia käytetään kertomuksellisuutensa vuoksi, mutta myös esimerkiksi dramatisoinnin ja viihteellistämisen apukeinoina. Metaforan tarkoitus voi olla popularisoida käsiteltävää aihetta, mutta metaforalla voidaan myös vahvistaa tapoja jäsentää maailmaa tai horjuttaa vallitsevia käsityksiä. (Hellsten 1997: 94–95.) Niinpä metaforien tutkiminen esimerkiksi lehdistön kieltä analysoimalla voi yhdistellä kognitiivista metaforateoriaa ja kriittistä diskurssianalyysia (Hart 2007: 14).

Seuraavissa alaluvuissa esittelen keskeisiä metaforatutkimuksen teorioita. Näitä ovat korvaamis-, vertaamis- ja vuorovaikutusteoria sekä käyttämäni kognitiivinen metaforateoria. Esittelen myös näkökulmia personifikaatiosta ja metonymiasta.

3.1 Korvaamis-, vertaamis- ja vuorovaikutusteoria

Lähtökohtaisesti metaforan olemus muodostuu jonkin asian ilmaisemisesta toisen alan termillä (Lakoff & Johnson 1980a: 5). Tätä perusasetelmaa metaforan luonteesta kutsutaan korvaamisteoriaksi, jolloin on kyse sanan tai ilmaisun korvaamisesta ja ymmärtämisestä toisella termillä. Lähtökohtana tälle ajatukselle toimii Aristoteleen klassinen metaforan määritelmä. (Hellsten 1997: 16.)

Korvaamisteoria toimii käytännössä hyvin helposti. Kirjaimellisesti jalkapallouutisessa voi lukea, että *pelaaja juoksi*. *Juoksemista* korvaavaa metaforaa käyttäen voidaan sama asia kirjoittaa esimerkiksi: *pelaaja liiti*. Tämänkaltaisessa kontekstissa *liittää*-verbi on siis *juosta*-verbin metaforinen vastine, joka korvaa *juosta*-verbin ja kuvailee pelaajan tietynkaltaista etenemistä ja juoksutyyliä kentällä.

Perinteisen korvaamisteorian lisäksi puhutaan myös vertaamis- ja vuorovaikutusteoriasta. Vertaamisteoriassa korostetaan metaforaa poikkeavana kielenkäyttönä. Tämän ajatusmallin mukaan korvaamisen sijasta kyse on niin sanotusta tiivistyneestä analogiasta eli vertauksesta ilman *kuin*-konjunktiota. (Hellsten 1998: 65–66.) Vertaamisteorian ja geneerisen metafora-ajattelun mukaisesti virke *Ilta on kuin vanhuus* ei ole metaforinen, vaan pelkästään vertaus, kun taas *kuin*-konjunktion poisjättämisellä metaforisuus nousee esiin, tässä tapauksessa sanonnanomaisesti: *Ilta on vanhuus*.

Edellisistä teorioista poiketen vuorovaikutusteoria on huomattavan poikkeuksellinen, sillä sen mukaan metafora ei ole vain kirjoitukseen tai puheeseen lisättävä kielellinen tehokeino, vaan ajattelu sinänsä on metaforista. Vuorovaikutusteorian mukaan käsitys metaforasta korostaa maailman suhteellisuutta, eikä metaforaa voida aina muuttaa kirjaimelliseksi, koska merkitys syntyy kontekstien välisestä vuorovaikutuksesta. Kun jo

pelkkä ajattelukin on metaforista, on metaforinen merkitys ja sen tulkitseminen riippuvainen kontekstistaan eli asiayhteydestään ja -ympäristöstään. (Hellsten 1998: 66.) Tämänkaltainen ajattelumalli nouseekin esille seuraavaksi esiteltävässä kognitiivisessa metaforateoriassa, joka vie metaforan merkityksen ja olemuksen aivan uudelle tasolle.

3.2 Kognitiivinen metaforateoria

Semanttisia ja pragmaattisia metaforanäkemyksiä yhdistelevää kognitiivista suuntausta metaforateorioissa edustavat Gerorge Lakoffin ja Mark Johnsonin näkemykset, joissa pääosaan nousee muun muassa kokemuksen kehollisuus. Kaksikon ajatukset hylkäävätkin perinteiset metaforateoriat, koska jokapäiväinen ajattelukin on metaforista, mikä on täysin tavallista ja jopa tiedostamatonta (Lakoff & Johnson 1999: 118, 124). Lähtökohdana on, että metaforat ohjaavat ymmärrystämme maailmasta kielessä, toiminnassa ja ajattelussa (Hellsten 1998: 67, Kittay 1987: 39).

Sekä filosofisen että lingvistisen tieteen keskuudessa metafora on muovautunut tiukasti määritellystä kielellisestä elementistä kognitiiviselle tasolle. Metaforat heijastavat ihmisen käsitystä ympäröivästä maailmasta ja tarkoituksista. Samalla metaforat myös rakentavat kokemuksia. Puhtaasti lingvistisestä näkökulmasta katsottuna metaforaa voidaan pitää diskursiivisena voimana. Erityisesti runoudessa metaforilla onkin kyky organisoida tekstiä. Kognitiivisesti latautuneessa tutkimuksessa huomio kiinnittyy metaforien tehtävään teksteissä. (Ponterotto 2003: 283.)

Metaforat ovat siis tiedostamattominakin läsnä jokapäiväisessä kielenkäytössä. Metaforia käytetään esimerkiksi silloin, kun abstraktia asiaa käsitellään konkreettisemmän asian termillä (Lakoff & Johnson 1980a: 22). Lakoffilaisen mallin mukaisesti metaforat ovat kiinteä osa arkielämämme ajatuksia ja kieltä (Lakoff & Turner 1989: xi). Sen sijaan suppeammin asian tulkitsevan Cameronin (2010b: 147) mukaan metaforat eivät välttämättä heijasta ihmisten ajatuksia, asenteita ja arvoja, vaan ne valitaan käyttöympäristön ja diskurssin mukaan.

Lakoffin ja Johnsonin (1980b: 455) kognitiivinen metaforateoria painottaa, että tärkeää on ennen kaikkea havainnoida se, että emme pelkästään puhu asioista metaforilla, vaan eläydymme niihin kokonaisvaltaisesti. Metaforaa ei nähdä pelkästään kielellisenä ja rakenteellisena ilmiönä, joten erottelu lingvististen ja muitten metaforien kesken on periaatteessa turhaa. Esimerkiksi lause *Väittely on sotaa* koetaan kognitiivisesti siten, että aivan kuten sodassa, voi väittelyssä voittaa tai hävitä. Vastakkain ovat kaksi eri näkemystä, aivan kuin sodassa on asiansa puolesta taistelevia armeijoita. Lisäksi väittelyn *sota*-metafora pohjautuu näkemykseen siitä, kuinka väittelijöillä voi olla strategioita, päämääriä ja argumentteja saavuttaakseen toisen voittaminen väittelytilanteessa. (Lakoff & Johnson 1980b: 455.)

Tutkielmassani avainrooliin nouseva lakoffilainen teoria ei aseta metaforia korvaamis- ja vertaamisteorioiden tapaan pelkästään kirjaimellisen ilmaisun vastakohtaksi, koska lähes kaikki elementit käyttämässämme kielessä ovat potentiaalisesti metaforisia. Metaforisuuden ja ei-metaforisuuden raja on myös riippuvainen kontekstistaan. (Hellsten 1998: 68.) Näin ollen lehdistön jalkapallouutisia tarkastellessa huomio kiinnittyy tilanekontekstiin sekä kontekstinsa mukaisiin metaforatapauksiin, jotka todetusti ovat tutkimusrajan mukaisesti pelaajat, valmentajat, joukkueet ja ottelutapahtumat.

Silti liikkumavaraakin on, koska jotakin käsitettä voidaan tietyiltä osin käyttää metaforisesti tai ei-metaforisesti. Tämänkaltaisessa metaforisuuden pohtimisessa piileekin tutkimusongelma ja metaforien havaitsemisen haastavuus. Haastavaa on myös tietyn metaforan sijoittaminen tietyn metaforatyyppin ja lähdealueen alaisuuteen, sillä metaforat usein voivat olla monitulkintaisia; kontekstista riippumatta.

Tärkeää metaforan ymmärtämisessä on kokemusperäisyys ja kognitio, sillä ymmärrämme vain ne metaforat, jotka osaamme yhdistää kulloisessakin tilanteessa oikealla tavalla. Toisaalta asiayhteyteen sopimattomatkin metaforat voidaan ymmärtää, jos ne ovat asiayhteydessään mahdollisimman kuvailevia. Metaforat kuitenkin ovat riippuvaisia ympäröivästä kulttuuristaan ja ne saattavat vaihdella ympäristönsä mukaan. Kun pystymme identifioimaan tietyt entiteetit kokemustemme kautta, pystymme kategorisoimaan ja arvottamaan tietyt metaforat. Luonnollinen kokemusperäisyys on peräisin

ruumiillisuudesta, toiminnasta fyysisessä ympäristössä ja vuorovaikutuksesta toisten ihmisten kanssa kulttuurin sisällä, johon nivoutuvat sosiaaliset, poliittiset, taloudelliset ja uskonnolliset instituutiot. (Lakoff & Johnson 1980a: 14, 25, 117.)

Joihinkin ilmiöihin liittyen jotkin metaforat ovat yleisempiä kuin toiset. Voidaan siis puhua metaforista, jotka ovat standardisoituneita ja konventionaalistuneita. Esimerkiksi ihmistä kuvaillessa *sika*-metafora on paljon yleisempi ja standardisoituneempi kuin esimerkiksi *stegosaurus*-metafora (Leech 1990: 214). *Sika*-metafora voi kuvailla ihmisen tietynlaista käytöstä tai esimerkiksi sotkuisuutta, mutta *stegosaurus*-metaforaa on vaikeampi assosoida ihmiseen, jolloin se ei myöskään ole yhtä tehokas metafora tavallisessa kielenkäytössä. Yhtä kaikki, molemmat tässä tapauksessa ovat metaforia, vaikkakin ne arvotettaisiin ja ymmärrettäisiin eri tavalla esimerkiksi yleisyyden mukaan.

Metaforatutkimuksessa on perinteisesti kaksi näkemyksellistä koulukuntaa, joissa metaforaa käsitellään laajassa ja suppeassa merkityksessä. Laaja metaforakäsitys sisältää ajatuksen, jossa metafora kattaa kaikki kielikuvat eli troopit. Sen sijaan suppeassa näkemyksessä metafora on vain yksi trooppi muiden joukossa. Muita trooppeja ovat metonymia, synekdokeet ja hyperbolat. (Hellsten 1997: 12–13.) Metonymiaa ja sen määrittelyä käsittelemme tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

Synekdokeet ovat paljolti metonymioiden kaltaisia, kun taas hyperbola on tyylikeino, jota käytetään muun muassa liioittelussa ja asioiden suurentelussa, jolloin merkitys ei lainkaan ole kirjaimellinen (Claridge 2011: 5). Hyperbolaa käyttämällä voi jalkapallo uutisessa lukea, että *pelaaja juoksi lentokentän kokoiseen tyhjään tilaan*. Pelikentällä oleva tyhjä tila metaforisoidaan hyperbolaa käyttämällä lentokentän kokoiseksi liioittelemalla.

Vaikka tutkielmassani merkittävää roolia näyttävät Lakoff ja Johnson edustavat laajan käsityksen koulukuntaa, käsittelemme aineistossani esiintyviä metaforia jonkin verran myös metonymia-opin kautta. Toisaalta Lakoff ja Johnson siis korostavat metaforan merkitystä metonymian kustannuksella, jolloin metonymialla tarkoitetaan osaa, joka edustaa

laajempaa kokonaisuutta (Lakoff & Johnson 1980a: 35). Sen sijaan synekdokeeseen lakoffilainen teoria ei juurikaan keskity (Hellsten 1997: 14).

Hellstenin (1997: 14) tavoin määrittelen metaforakäsitykseni tutkielmassani laajan ja suppean näkemyksen välimaastoon. Toisinaan metaforat ja metonymiat ovat niin tiiviisti yhdessä, ettei niitä voi selkeästi kategorisoida joko metafora- tai metonymia-käsitteen alle. Onkin syytä muistaa, että metaforakäsityksen laajuus ei missään nimessä ole kiiven kirjoitettu käsitys metaforasta (Hellsten 1997: 15), ja siksi on hyvä taustoituksen kannalta tarkastella jonkin verran myös sekä personifikaation että metonymian käsitteitä, sillä molemmat ovat tärkeässä roolissa esimerkiksi ontologisia ja rakenteellisia metaforia luokiteltaessa.

3.3 Personifikaatio ja metonymia

Ontologisista eli elämistä ja olemista käsittelevistä kielikuvista tunnetuin on personifikaation käsite, jossa fyysinen objekti kuvaillaan elävänä, jopa ihmismäisenä olentona (Lakoff & Johnson 1980a: 33, Kövecses 2002: 251). Eloton asia saa siis inhimilliset piirteet (Cameron & Maslen 2010: 113). Näin ollen esimerkiksi aurinko voi personifikaatiota käyttämällä *hymyillä* ja metsä voi *kuiskata*, jalkapallossa maaliverkot voivat *laulaa*.

Kun metaforassa on kyse eri tasojen välisestä yhteensulautumasta, liikutaan metonymiassa samalla tasolla (Hellsten 1997: 13). Metaforien alalajeista metonymialla – mikäli metonymia halutaan näin kastittaa – tarkoitetaan tapaa viitata tiettyyn entiteettiin sen tietyllä osalla tai käsitteellä, joka vahvasti liittyy laajempaan käsiteltävään entiteettiin.

On syytä muistaa, että metaforat ja metonymiat ovat prosesseina erilaisia: metafora on ensisijaisesti tapa ymmärtää jokin asia toisin sanottuna, kun taas metonymilla on referentiaalinen funktio, joka mahdollistaa yhden entiteetin käytön viittaamaan johonkin toiseen entiteettiin (Lakoff & Johnson 1980a: 36). Sana siis saa uuden merkityksen ei-metaforisesti jonkin tarkoitteensa osan tai käytön perusteella (Larjavaara 2007: 123).

Metonymian määritelmä ei ole kognitiivisen lingvistiikan tutkijoiden keskuudessa yksiselitteinen. Päinvastoin, ongelma piileekin siinä, pitäisikö metonymiaa edes erikseen huomioida. Yleinen metonymian määritelmä on siis eräänlainen konsensus. (Barcelona 2003: 32.) Lakoffin (1987: 77) mukaan metonymia on kognition yksi perustekijöistä, jolloin kokonaisuuden osa merkitsee kokonaisuutta. Osa–kokonaisuus-suhteen lisäksi metonymiatapauksia ovat myös esimerkiksi ne, kun tuotetta tai teosta kutsutaan sen tekijällä, fyysisellä objektilla tarkoitetaan sen käyttäjää, hallitsijalla tai päämiehellä tarkoitetaan edustamaansa maata tai organisaatiota, instituutiolla tarkoitetaan ihmisiä ja paikalla instituutiota ja tapahtumaa (Lakoff & Johnson 1980a: 38–39).

Yksi tunnetuimmista politiikan metonyymisistä ratkaisuksista on *Valkoisen talon* käyttäminen merkitsemään Yhdysvaltain presidenttiä (Hellsten 1997: 13). Tällöin paikalla, tässä tapauksessa rakennuksella, tarkoitetaan instituutiota tai vielä tarkemmin henkilöä. Toinen samankaltainen esimerkki tämänkaltaisesta metonymiasta on lause *Washington neuvottelee Moskovan kanssa* (Kövecses 2002: 143), jossa kaupungeilla tarkoitetaan niin ikään maitten presidenttejä tai hallintoa.

Sanaa *jalkapallo* voi metonyymisesti käyttää viittaamaan, ei pelkästään itse pelivälineeseen eli palloon, vaan koko lajiin, joka käsittää pallon, kentän, pelaajat, säännöt ja ylipäätään kaiken, mikä liittyy läheisesti jalkapalloon urheilulajina tai peräti kulttuurisena ja sosiaalisena ilmiönä. Metonymiasta on kyse silloinkin, kun *luetaan Shakespearia* (Shakespearin kirjoittamaa näytelmää), *katsotaan Hitchcockia* (Hitchcockin ohjaamaa elokuvaa) tai kun *linja-autot* (linja-autojen kuljettajat) *ovat lakossa*.

4 METAFORIEN LÄHDE- JA KOHDEALUEET

Metaforien alkuperäisympäristöinä ja -käyttötarkoituksina toimivien lähdealueiden tunnistaminen on metaforasta riippuen haastavaa ja tutkimuksellisesti ongelmallista. Lähdealueiden havainnoinnissa usein nojaututaan – kuten tässäkin tutkielmassa – kognitiiviseen päättelyyn ja yksilön omiin kokemuksiin. Havainnot usein ovat kulttuurisidonnaisia, mutta esimerkiksi selkeimpien historiallis-kulttuuristen metaforien lähdealueet ovat usein helposti pääteltävissä ja ennen kaikkea todistettavissa. Tutkielmani yksi suurimmista teemoista onkin nimenomaan lähdealueiden tarkastelu ja niiden ennakkoluuloton pohtiminen.

Kövecses (2002: 16–20) on luetellut muutamia yleisimpiä metaforan lähdealueita. Näitä suppeahkon ja yksinkertaisen listauksen mukaan ovat seuraavat: ihmiskeho, terveys ja sairaus, eläinmaailma, kasvit, rakennukset ja rakentaminen, koneet ja työkalut, pelit ja urheilu, raha ja talous, ruoka ja ruoanlaitto, lämpötilat, valo ja pimeys, voimat sekä liike ja suunta. Kohdealueita eli asioita, joita metaforisoidaan, usein ovat tunteet, halut, moraalit, ajatukset, yhteiskunta, politiikka, talous, ihmissuhteet, kommunikointi, aika, elämä ja kuolema, uskonto, tapahtumat ja toiminta (Kövecses 2002: 21–24).

Kognitiivisen metaforateorian mukaisesti metaforan ja sen lähde- ja kohdealueen tunnistaminen on ennen kaikkea riippuvainen ihmisen havainnoista ja mielikuvista eli mielikuvaskaemasta (Lakoff 1987: 288, Kövecses 2002: 37). Tällainen yleistävä periaate on enimmäkseen myös intuitiivinen ja soveltuu metaforatutkimuksen lähde–kohdealuepäättelyketjuun analyysivaiheessakin.

Varsinainen päättely metaforan lähdealueesta voi käyttää hyödykseen myös seuraavia kysymyksiä: Mitkä ovat yleisimmät abstraktit kohdealueet ja tarvitsevatko ne kaikki saman verran metaforista ymmärrystä? Mitkä ovat yleisimmät lähdealueet ja ovatko ne kaikki samalla tasolla metaforisessa ymmärtämisessä? Mitä lähdealueita käytetään kunkin kohdealueen ymmärtämisessä? (Kövecses 2002: 10.)

Lakoffin (1987: 276) mukaan jokaisella metaforalla on lähdealueensa, ja jotta voisimme tunnistaa lähdealueen, on metaforan oltava kokemuksiemme mukaan motivoitunut. Kognitiivisessa ajattelussa yksilötasolla metaforan lähdealueen tunnistaminen voi olla vaikeaa, jolloin koko metafora voi jäädä ymmärtämättä tai kokonaan käsittelemättä metaforana. Metaforan ymmärtämisen moninaisuuden tai ymmärtämättömyyden ongelmallisuuden voi kohdata missä tilanteessa tahansa. Sellainen ihminen, jolla ei ole kokemusta, käsitystä tai minkäänlaista mielikuvaa esimerkiksi maataloudesta, ei välttämättä osaa nimetä ja tunnistaa peltotöistä tulevia metaforia, joita käytetään jossain aivan muussa aihepiirissä.

Lakoffin (1987: 68) varsin psykologisesti latautuneessa lähdeajattelussa ihminen jäsentää tietämystään tarkoituksista rakenteellisesti niin sanotuilla idealisoiduilla kognitiivisilla malleilla. Näihin malleihin mielikuvaskemaattiset rakenteet kuuluvat yhdessä metaforisten ja metonyymisten kartoitusten kanssa. Näin ollen esimerkiksi *viikonloppu*-sana ymmärretään kulttuurissamme viikon loppumisena, sillä *viikko* käsitteenä on idealisoitu viiden päivän työviikoksi ja sen päättäväksi kahdeksi vapaapäiväksi (Lakoff 1987: 69).

Metaforien ymmärtämisessä ja lähdealueiden tunnistamisessa voidaan myös hyödyntää niin sanottua klusteriajatusta, jolloin yksittäisen sanan tarkoitus kasautuu monenlaisiksi määritelmiksi (Lakoff 1987: 74). Määritelmät auttavat metaforien tulkinnassa, jos esimerkiksi *äiti*-sanaa käytetään metaforisesti. Tällöin metafora ymmärretään *äidin* määritelmien kautta, joihin kuuluvat muun muassa synnyttämisen, vanhemmuuden, huolenpidon ja naiseuden mallit.

Taulukkoon 1 on Kövecsesin (2002: 16–20) mallin mukaisesti luetteloitu havainnollistavat esimerkit kustakin edellä mainitusta teoreettisesta metaforan lähdealueesta. Kövecsesin mainitsemia esimerkkejä mukailen kehittelemissäni esimerkkilauseissa oleva metafora on *kursivoitu*.

Taulukko 1. Metaforien lähdealueiden käytännön esimerkkejä

ihmiskeho	Hän on ryhmämme <i>aivot</i> .
terveys ja sairaus	Tämä on <i>terve</i> toimintamalli.
eläinmaailma	Mies on <i>sika</i> .
kasvit	Tämä on työmme <i>hedelmä</i> .
rakennukset ja rakentaminen	Hän on ihmisraunio.
koneet ja työkalut	Johtajalla on vallan <i>vasara</i> .
pelit ja urheilu	Hän on <i>raskaan sarjan</i> työntekijä.
raha ja talous	Hän <i>panosti</i> opiskeluun.
ruoka ja ruoanlaitto	Meillä on <i>resepti</i> menestykseen.
lämpötilat	Sain <i>kylmän</i> vastaanoton.
valo ja pimeys	Ajatukseni <i>kirkastui</i> .
voimat	Hän <i>työnsi</i> ajatuksen syrjään.
liike ja suunta	Hän kehittyi <i>askel askeleelta</i> .

Periaatteessa metaforien lähdealueita voi olla rajattomasti ja jotkin niistä ovat arkikielessä tai journalistisissa teksteissä yleisempiä kuin toiset. Tutkimuksellisesti analysoitavat metaforat myös itse sanelevat lisää lähdealueita, sillä metaforan sijoittaminen väkisin tietyn lähdealueen alaisuuteen ei tietenkään ole mielekästä. Lähdealueiden tunnistaminen on lisäksi myös tietynlainen kielifilosofinen pohdinnan aihe.

Kövecses (2002: 8) myös muistuttaa, että monet kohdealueen elementit nousevat jostakin lähdealueesta. Niin sanottu metaforinen kartoitus voi myös olla konventionaalistunut, joten kieltä käyttäessämme emme tietoisesti riko lähde- ja kohdealueiden suhdetta (Kövecses 2002: 9), jotta metaforan ymmärrettävyys säilyisi.

5 METAFORATYYPIT

Metaforatyyppejä jaoteltaessa voidaan usein käyttää apuna metaforan lähdealuetta. Hellstenin (1997: 87) tavoin käytän aineistossani esiintyvien metaforien jaotellussa neljää erillistä tyyppiä, sillä metaforan käsitteellinen taso ei ole samanlainen kaikissa metaforissa. Neljää metaforatyyppeä käyttämällä analysoitava aineisto näyttäytyy tarpeellisen monipuolisena ja laajentaa vertailua tyyppien määrää tutkittaessa.

Käyttämäni metaforatyypit ovat kehollis-fysikaaliset metaforat, rakenteelliset metaforat, historiallis-kulttuuriset metaforat ja metaforiset sanonnat. Jotkin metaforat ovat erityisempiä kuin toiset ja ne ovat muun muassa kulttuurin mukaan vaihtelevia (Hellsten 1997: 87). Metaforien tyypittäminen ei aina ole aukotonta, vaan metaforia analysoitaessa olen ottanut huomioon metaforan luonteen kontekstissaan ja sijoittanut jokaisen käsittelemäni metaforan jonkin metaforatyyppin alaisuuteen.

5.1 Kehollis-fysikaaliset metaforat

Nimensä mukaisesti kehollis-fysikaaliset metaforat kuvaavat paljolti kehollisia ilmiöitä ja korostavat kehollista kokemusta, mistä myös Lakoff ja Johnson ovat todetusti erityisen kiinnostuneita. Mielikuvaskaemat ja teema–reema-asetelma ohjaavat kehollisiin kokemuksiin liittyviä vakiintuneita käsityksiä metaforista.

Kehollis-fysikaalisten metaforien lähdealueena on yleensä jokin fysikaalisen todellisuuden alue ja esimerkiksi sisä- ja ulkopuolta korostava säiliöskeema (Hellsten 1997: 88). Lakoff ja Johnson (1980a: 14, 25) puhuvat kehollis-fysikaalisten metaforien kohdalla erikseen orientoivista ja ontologisista metaforista, joten olen ottanut tämänkin jaotellun huomioon analyysissäni. Jako kahteen eri kategoriaan syventää ymmärrystä kehollis-fysikaalisten metaforien luonteesta ja tarkoituksista.

Yksiselitteisesti orientoivilla metaforilla tarkoitetaan tilallista hahmotusta ja ontologisilla metaforilla asioiden esittämistä olioina (Hellsten 1997: 88). Orientoivia metaforia

ovat esimerkiksi *ylhäällä/alhaalla*, *edessä/takana*, *sisällä/ulkona*, *nousta/laskea*, *huipulla/pohjalla*, *lähellä/kaukana* -tyyppiset metaforiset ilmaisut (Lakoff & Johnson 1980a: 15–16, 25). Toisin sanoen jokaiselle orientoivalle metaforalle on potentiaalisesti olemassa kuvaileva vastapari, joista jompikumpi voidaan asiayhteydessään kokea positiivisena tai negatiivisena orientaationa (Kövecses 2002: 36).

Positiivinen tai negatiivinen orientaatio on esillä esimerkiksi lauseessa *Mieleni on alhaalla*, jolloin kuvaillaan metaforisesti murheellisuutta ja surun tunnetta. *Mieleni on ylhäällä* taas kuvailee iloisuutta, sillä *ylhäällä* koetaan tässä tapauksessa positiivisemmaksi asiaksi kuin *ylhäällä*. Usein tällaiset orientoivat tapaukset ovatkin niin konventionaalistuneita, ettei niitä arkikielessä heti tunnista metaforiksi (Hellsten 1997: 87–89). Aineistostani orientoivien metaforien kohdalla usein luonteenomaista on myös niiden dynaamisuus, mikä näyttäytyy muun muassa *nousu/lasku*-dikotomiana.

Jalkapallouutisen kielessä voidaan orientoivaa metaforaa käyttäen kirjoittaa, kuinka hyökkääjä on kentällä *ylhäällä* ja puolustaja *alhaalla* (Taborek 2012: 247), vaikkei itse kenttä tietenkään ole vertikaalinen taso, mikä sananmukaisesti mahdollistaisi *ylhäällä/alhaalla*-vastaparit. Vaikka edellä mainitut vastaparit ovat fyysisessä mielessä selviöitä, ovat nekin riippuvaisia kulttuurisesta ympäristöstään (Lakoff & Johnson 1980a: 14) ja ennen kaikkea siitä, kuinka lukija käsittää pelaajien sijoittumisen kentällä, jolloin hyökkäyspää merkitsee *ylhäällä* olemista ja puolustuspää *alhaalla* olemista.

Ontologisia metaforia esiintyy kielenkäytössä yllättävän paljon. Ne myös yleensä ovat helpommin havaittavissa kuin orientoivat tapaukset. Esimerkiksi *Elämän pyörät kääntyvät* -sanonnalla voidaan tarkoittaa suunnanmuutosta elämässä positiivisessa tai negatiivisessa mielessä. *Elämä*-subjekti rinnastetaan liikkeellä olevaan kulkuneuvoon, joka kulkee pyöriensä varassa. Ilmauksen ontologisuus auttaakin hahmottamaan abstrakteja asioita (Kövecses 2002: 34). Ontologisuus voi näyttäytyä – kuten jo todettua – myös personifikaationa, kun elotonta entiteettiä kuvaillaan elollisena.

5.2 Rakenteelliset metaforat

Rakenteellisissa eli strukturaalisissa metaforissa tarkoituksena on puhtaasti yhdistää käsitteitä ja esimerkiksi kulttuurisia skeemoja (Hellsten 1997: 90). Näin ollen kyse on rakenteellisesta metaforasta, kun jalkapallo-ottelusta puhutaan esimerkiksi *sotana*, *taisteluna* tai *jännitysnäytelmänä* tai kun pelaaja *ampuu* pallon maaliin.

Rakenteellisten metaforien tunnistamisessa pätevät korvaamisteorian periaatteet sekä substantiivien että verbien kohdalla. Metaforisuuden havainnointi on huomattavan helppoa ja metaforan kognitiivinen ymmärtäminen riippuu kohteestaan (Kövecses 2002: 33). Jalkapallo-ottelu on siis helposti ymmärrettävissä *taisteluna*, sillä kahden joukkueen pelatessa vastakkain voidaan ottelu rinnastaa kahden armeijan väliseen mittelöön taistelukentällä.

Rakenteellisten metaforien luonteeseen kuuluu, että nekin ovat erittäin konventionaalistuneita ja arkikielisiä (Hellsten 1997: 90). Niitä siis käytetään teksteissä erityisen paljon jo pelkästään siitä syystä, että niitä voidaan käyttää monin eri tavoin: yhdistelemällä asioita, vertailemalla ja kuvailemalla jotakin asiaa konkreettisella, strukturoidulla ja selkeällä asialla, joka on ennestään tuttu kokemusten kautta (Lakoff & Johnson 1980a: 61).

Rakenteellisilla metaforilla on lähde- ja kohdealueena usein selkeä rakenne. Toisaalta rakenteelliset metaforat voivat muistuttaa paljolti kehollis-fysikaalisia metaforia, jos esimerkiksi kuvaillaan, että *Elämä on matka*. Rakenteellisten metaforien tapauksessa ratkaisevaksi tekijäksi nousee kulttuurinen skeema, jonka avulla jäsenämme kokemuk-siamme ja pystymme ymmärtämään metaforan. (Hellsten 1997: 90.) Jossain määrin rakenteelliset metaforat ovat lähes kaikkien metaforien perustana, mikäli ne eivät täytä muiden metaforatyypin ominaisuuksia.

5.3 Historiallis-kulttuuriset metaforat

Historiallis-kulttuurisissa metaforissa tiettyä tilannetta tai asiaa kuvaillaan historiallisen tapahtuman, tarinan, legendan tai myytin avulla. Toistuvasti käytettynä historiallis-kulttuurinen metafora voi strukturoitua. Tällöin metafora hyödyntää ihmisen skeemakäsitystä ja ymmärrystä ympäröivästä kulttuurista ja merkittävistä historiallisista tapahtumista. Kulttuuriperäiset metaforat nousevat esiin usein kirjallisuudesta ja elokuvista ja niitä lähtökohtaisesti käytetään nimeämään kohteitaan historiallisesti tai kulttuurisesti tutun tapahtuman avulla. (Hellsten 1997: 91.)

Historiallis-kulttuuristen metaforien sikermä on siis usein riippuvainen kulttuurisesta ympäristöstään. Siksi suomalaislehdistö voi metaforisoida jalkapallo-ottelua vaikkapa talvisotaan, jota voi käyttää historiallisena metaforana, tai kulttuurisesti pelaajista voidaan puhua näytelmän pääosan esittäjinä. Samanlainen metaforisointi ei välttämättä onnistuisi muissa kulttuureissa ja kielissä tai ainakaan metaforan voima ja ymmärtäminen eivät kaikkialla olisi samanlaisia.

Kirjallisuudesta ja elokuvista lainatut kulttuuriset metaforat käyttäytyvät intertekstuaalisesti (Hellsten 1997: 91) eli elementtejä muista teksteistä lainaamalla. Lukija voi uutistekstistä tunnistaa jonkin sanan tai sanonnan lähdealueen sijaitsevan esimerkiksi jossain läpi kansakunnan tunnetussa romaanissa, runossa tai eepoksessa. Kulttuuriset metaforat voivat myös lainautua esimerkiksi kuvataiteen ja arkielämän kulttuuriympäristön puolelta.

5.4 Metaforiset sanonnat

Jalkapallossa pelaaja voi iskeä palloon kuin *sika limppuun* tai joukkue voi saada *siivet alleen*. Tällöin kyseessä on metaforinen sanonta. Metaforisiin sanontoihin voidaan liittää kaikki kliseiset fraasit ja kansanviisaudet, jotka suomen kielessä usein kumpuavat menneiden päivien agraariyhteiskunnasta. Useimmiten metaforiset sanonnat ovat hyvin

kulttuurisidonnaisia, joten niidenkin käyttö on kulttuurisesti ja kielellisesti rajattua (Hellsten 1997: 87, 91).

Kaikissa kielissä ja kulttuureissa esiintyy historiasta juontuvia metaforia, jotka ovat vakiintuneet sanonnoiksi ja kansanviisauksiksi. Useimmiten metaforiset sanonnat nousevat esiin rajatun sosiaalisen ryhmän kielenkäyttökokemuksista, jolloin voidaan väittää niiden olevan myös erityisen yhteisöllisiä ja joskus ainutlaatuisiakin kulttuurisessa ympäristössään. (Hellsten 1997: 92.)

Metaforan sijoittaminen metaforisiin sanontoihin vaatii rakenteellisen sanaliiton huomiointia lisäksi myös kognitiivista näkemystä ilmaisun metaforisuudesta. Siksi tutkimusongelmallisesti onkin haastavaa niin sanotusti varmuudella väittää, että jokin metafora on kontekstissaan metaforisen sanonnan roolissa. Perinteisen näkemyksen mukaan sanonnat muodostuvat laajan sanojen kategorian. Ne käyttäytyvät itsenäisesti ja niillä on tietty tarkoitus. (Kövecses 2002: 199–200.) Metaforisia sanontoja tuleekin käsitellä kokonaisuuksina, eikä vain irrallisena metaforisten sanojen jonona, joista jokainen elementti käsiteltäisiin erikseen.

5.5 Kuolleet metaforat

Metaforista ei voi teoreettisella tasolla puhua ottamatta esiin myös niin sanottuja kuolleita metaforia. Kuolleet metaforat ovat niitä tapauksia, jotka vaikuttavat metaforilta, mutta jotka ovat menettäneet metaforisen merkityksensä. Periaatteessa kuolleet metaforat eivät siis enää ole metaforia, joten niitä ei myöskään tutkittavasta aineistosta tarvitse huomioida. Kuolleesta metaforasta on kyse silloin, kun jonkin sanan tai harvemmin sanonnan alkuperäinen metaforinen käyttö on vakiintunut niin kirjaimelliseksi, ettei muuta tapaa ilmaista sama asia enää käytännössä ole.

Koska kuolleet metaforat eivät varsinaisesti enää ole metaforia, en täten niitä myöskään keräämstäni aineistosta analysoi. Tämä ratkaisu myös toimii kognitiivisen metaforatutkimuksen kannalta luontevana linjanvetona, sillä lakoffilaisen teorian sudenkuoppiin

kuuluu näkemys, jossa lähes kaikkea kieltä käsitellään metaforina. Tapauskohtaisesti on kuitenkin tarkkailemisen arvoista pitää mielessä, että kuollut metafora voidaan ”herättää henkiin” esimerkiksi silloin, kun historiallis-kulttuuriset kuolleet metaforat vakiintuvat rakenteellisiksi (Hellsten 1997: 88).

Arkikielessä tunnetuimpia kuolleita metaforia ovat esimerkiksi pöydän *jalka* ja pullon *kaula* (Hellsten 1997: 92). Jalkapallossa tunnettu kuollut metafora on esimerkiksi *kapteeni*, jolla tarkoitetaan joukkueen pelaajaa, jolla on pelillinen ja henkinen johtajan rooli ja joka toimii eräänlaisena valmentajan adjutantina. Kyseessä on lajiterminologian virallinen käsite, jonka vastinetta *kippari* voidaan kuitenkin käsitellä korvaamisteorian mukaisesti rakenteellisena metaforana.

Muita tunnettuja kuolleita metaforia jalkapallon kielessä ovat *muuri*, mutta vain jos sillä tarkoitetaan vapaapotkutilanteessa pallon edessä tiiviisti seisovaa pelaajaryhmää sekä *syöttää*-verbi, jolla tarkoitetaan pallon siirtämistä pelaajalta toiselle. Myöskään sellaisia metaforisilta vaikuttavia verbejä, joilla tarkoitetaan pallon potkaisua, en käsittele analyysissäni metaforina. Näitä verbejä ovat *laukoa*, *laukaista* ja *vetää*, jotka ovat vakiintuneet jalkapallon terminologiaan ainakin selostuskielessä, eivätkä täten käyttäydy kontekstissaan metaforisesti.

6 METAFORAT JALKAPALLOUTISTEN RAKENTAJANA

Metaforia analysoitaessa – oli aineistona ja tutkimustavoitteena mikä tahansa – on hyvä muistaa tiukka tulkinnanvaraisuus, jota tässäkin tutkimuksessa ei voi korostaa liikaa. Tässä tapauksessa tulkinnanvaraisuus liittyy lähinnä jalkapalloutisten luomaan kontekstiin ja edellä mainittuihin kriteereihin, jotka toimivat aineiston rajaamisen periaatteina. Tässä tutkielmassa käytetty kognitiivinen metaforateoria antaa suuria vapauksia metaforien havainnoinnissa ja tulkinnassa. Teoria antaakin mahdollisuuden avata tutkittava aineisto ennakkoluulottomasti, jolloin tietyt tutkimustulokset saattavat herättää kritiikkiä.

Kognitiivisuus tukeekin laajan aineiston luomaa mielenkiintoa sekä metaforatyyppejä että metaforien lähdealueita kohtaan. Toisaalta koko teoria monenlaisine käsiteltävine metaforineen luo nimenomaan luultavasti liikaakin tulkinnanvaraisuutta, mutta tästä huolimatta tutkielmani jalkapalloutisten metaforiikasta voi toimia suunnannäyttäjänä yleisesti lehdistön kielen metaforatutkimusta kohtaan.

Hellstenin (1997: 118) tavoin painotan sitä, että löytämiäni metaforatyyppejä esittävä taulukko ei ole absoluuttinen totuus aineistosta kumpuavista metaforista. Metaforatutkimukseen kuuluu siis kiistanalaisuus. Joka tapauksessa analyysi on mahdollisimman johdonmukainen, tutkimustavoitteita palveleva ja noudattelee kognitiivisen metaforateorian periaatteita. Merkittävään rooliin analyysissa nousevatkin tutkijan omat perustellut mielikuvaskaemat ja niiden kautta luotu yhdenmukaisuus.

On huomionarvoista tunnustaa, että metaforien tunnistaminen voi olla vaikeaa ja epävarkaata, joten jotkin tutkimusongelmien ratkaisusta ovat pakostakin kompromisseja (Low & Todd 2010: 218). Kompromissiratkaisuja ei kuitenkaan ole tarkoitettu sellaisiksi empiirisiksi totuuksiksi, jotka automaattisesti kumoaisivat mahdolliset toisenlaiset näkemykset. Metaforia ja niiden tyyppejä ei täten voi esittää pelkästään kvantitatiivisesti havainnollistavien taulukkojen avulla, vaan aineiston läpikäyminen vaatii metaforien lähempää tarkastelua esimerkkitapauksilla. Käytännössä jokaisesta metaforatyypistä keskityn muutamaa esimerkkiin. Analyysin kvantitatiivisen osuuden yhtenä tehtävänä

on myös toimia vertailupohjana kahden lehden tarjoamien aineistojen välillä, jolloin kvalitatiivinen osuus keskittyy metaforatyypin ja lähdealueiden analysoimiseen.

Yhteensä esimerkkejä analyysin kvalitatiivisessa vaiheessa on kaksikymmentäyhdeksän. Yhdeksän esimerkkiä on peräisin *Iltalehden* ja kahdeksan *Savon Sanomien* uutisista eli samasta uutistekstistä voi olla useampi esimerkki. Kaikki analysoimani metaforat tietyn metaforatyypin mukaisesti esimerkkitaustien kohdalla olen *kursivoinut*.

6.1 Metaforatyypin ja lähdealueiden tulkintaa

Analyysin alkuoletuksena metaforatyypin yleisyyden perusteella oli, että aineistossa on eniten rakenteellisia metaforia. Tämä tutkimustulos ei tullut yllätyksenä, joten huomio kiinnittyikin rakenteellisten metaforien luonteeseen, kontekstin luomaan käyttöympäristöön ja suhteeseen muihin metaforatyyppeihin nähden. Erityisen mielenkiintoista ja paikoitellen haastavaa onkin pohtia metaforien lähdealueita ja alkuperäisiä käyttötarkoituksia.

Lähdealueiden luokituksessa käytän soveltavasti Kövecsesin mainitsemia yleisimpiä lähdealueita, jotka on esitelty aiemmin muun muassa taulukossa 1. Aineiston sanelemana lisäksi käytän lähdealueina myös kuutta kehittämäni ja välttämättömiksi katsomaani ylimääräistä lähdealuetta. Nämä lähdealueet ovat sota ja armeija, teatteri ja elokuvat, musiikki, puhtaus ja likaisuus, valtio ja hallinto, työskentely ja tekeminen sekä elämä ja kuolema. Näin analyysissä käytettäviä lähdealueita on yhteensä kaksikymmentä, mikä antaa tarpeeksi laajan perspektiivin metaforien lähdealueluokittelussa ja syventää metaforien lähdealueiden analyysia.

Se, miksi useimmat metaforien lähdealueet ovat ongelmallisia ja niiden pohdiskelu hyvin tulkinnanvaraista, vahvistaa käsitystä metaforatutkimuksen perimmäisestä luonteesta: kyse on nimenomaan tulkinnoista, kulttuurisista skeemoista ja kontekstin ymmärtämisestä. Harvoin tietyn metaforan tarkkaa lähdealuetta pystyy aukottomasti todista-

maan. Kun tutkimus ei pysty esittämään jokaista asiaa seikkaperäisesti, on empiirisen metaforatutkimuksen pyrittävä rohkeisiin yleistyksiin ja suurten linjojen esittämiseen, johon tämäkin tutkielma tähtää.

Iltalehden aineiston kohdalla käsitelin yhteensä 284 pelaajiin, valmentajiin, joukkueisiin tai pelitapahtumiin liittyvää metaforaa. *Savon Sanomien* kolmekymmentä jalkapallouutista tarjosivat käsiteltäviä metaforia yhteensä 393 kappaletta. Näin ollen analyysin kautta havaittu *Savon Sanomien* suurempi metaforamäärä hieman yllättäen kumoaa hypoteesin siitä, että metaforia olisi ollut *Iltalehdessä* enemmän. Voidaan siis väittää, ettei iltapäivälehdessä diskurssi ole ainakaan metaforien määrän perusteella värikkäämpää ja monipuolisempaa.

Molempien lehtien jalkapallouutisten diskurssi kuitenkin vahvasti rakentuu metaforien varaan. Metaforat tarjoavat tekstiin uusia ulottuvuuksia, käytännössä paljolti viihteellisiä elementtejä ja luovat koheesiota. Usein yhden jutun sisältö käyttää paljon saman lähdealueen piiristä tulevia metaforia, jolloin jutussa kerrottava jalkapallo-ottelu ikään kuin kerrotaan esimerkiksi teatterinäytelmän muodossa.

Taulukossa 2 on esitetty aineiston metaforatyypin jakautuminen kummankin lehden kolmestakymmenestä valitusta uutisesta. Sarakkeissa osoitetaan metaforatyypin kappalemäärä ja pyöristetty prosentuaalinen osuus lehden metaforien määrästä.

Taulukko 2. Metaforatyypin jakautuminen uutisissa

Metaforatyyppi	Iltalehti	Savon Sanomat
Kehollis-fysikaaliset	81 kpl, 28 % (22 kpl ontologiaa, 27 %; 59 kpl orientoivia, 73 %)	114 kpl, 29 % (26 kpl ontologiaa, 23 %; 88 kpl orientoivia, 77 %)
Rakenteelliset	167 kpl, 59 %	240 kpl, 61 %
Historiallis-kulttuuriset	11 kpl, 4 %	5 kpl, 1 %
Metaforiset sanonnat	25 kpl, 9 %	34 kpl, 9 %
Käsitellyjä metaforia yhteensä	284 kpl	393 kpl

Metaforatyypin jakautuminen taulukossa 2 lehtien tarjoaman aineiston välillä noudattaa hyvin samanlaista kaavaa. Prosenttiosuudet molemmilla lehdillä ovat hyvin lähellä toisiaan. Metaforatyypin jakautumisen suhteen eroja aineistojen välillä ei siis juurikaan ole. Sekä *Iltalehdellä* että *Savon Sanomilla* on yllätyksettömästi rakenteellisia metaforia selvästi eniten, molemmilla lehdillä osuus on kuudenkymmenen prosentin luokkaa.

Kehollis-fysikaalisia metaforia on toiseksi eniten, molemmilla miltei kolmekymmentä prosenttia. Lisäksi orientoivia metaforia on huomattavasti ontologisia enemmän. Tämä selittyy pitkälti sillä, että jalkapalloutiset kuvaavat paljon polaaraisesti käyttäytyvien metaforien lisäksi pelin dynaamisuutta. Käytössä onkin paljon liikkeen ja suunnan lähdealueesta kumpuavia metaforia.

Molempien lehtien kohdalla metaforisia sanontoja on historiallis-kulttuurisia metaforia enemmän. Historiasta ja kulttuurista lainautuvat metaforat jäävät siis yllättävän vähäiselle käyttöasteelle. *Iltalehden* aineistossa historiallis-kulttuurisia metaforia on neljän prosentin verran ja *Savon Sanomissa* osuus on vain prosentin luokkaa. Aineiston jalkapalloutiset eivät siis juurikaan käytä tunnetuista historiallisista tapahtumista tai kulttuurin ilmiöistä lainautuvia metaforia. Kyseiset metaforatapaukset ovat enemmänkin erikoisalatermistön asteella, kuten teatterista ja elokuvista tulevat *rooli* tai *pääosa*. Tämänkaltaisia metaforia voisi käsitellä rakenteellisina tapauksina, mutta syvemmän näkemystä kyseisistä tapauksista metaforan lähdealuetta hyödyntämällä.

Metaforien lähdealueiksi valikoidut kaksikymmentä erityisaluetta eivät kaikki parhaalla mahdollisella tavalla kuvaa tietyn metaforan alkuperäiskäyttötarkoitusta. Tässäkään tapauksessa taulukkoa 3 ei siis pidä nähdä absoluuttisena totuutena metaforien lähdealueiden jakautumisesta aineistosta. Kyseessä kuitenkin on suuntaa antava ja analyysia sekä tutkimustuloksia vahvasti tukeva kvantitatiivinen esitys.

Taulukko 3 tarjoaa vastauksia jalkapalloutisten metaforiikan luonteesta ja antaa suuntaviivoja aineiston lähempää tarkastelua varten. Lähempään tarkasteluun keskitytään tulevien alalukujen esimerkkitaustien muodossa. Edellisen taulukon tapaan tutkittavi-

en kohteiden jakautuminen taulukossa 3 on esitetty sekä kappalemääränä että pyöristettyinä prosenttiosuuksina. *Iltalehden* aineistosta suurimmaksi lähdealueeksi nousi liike ja suunta, *Savon Sanomien* kohdalla suurimman osuuden sai voimat.

Taulukko 3. Metaforien lähdealueet uutisissa

Lähdealue	Iltalehti	Osuus IL:ssä	Savon Sanomat	Osuus SS:ssä
Ihmiskeho	9 kpl	3 %	9 kpl	2 %
Terveys ja sairaus	0	0 %	5	1 %
Eläinmaailma	8	3 %	16	4 %
Kasvit	3	1 %	6	2 %
Rakennukset ja rakentaminen	9	3 %	16	4 %
Koneet ja työkalut	6	2 %	6	2 %
Pelit ja urheilu	7	2 %	8	2 %
Raha ja talous	6	2 %	16	4 %
Ruoka ja ruoanlaitto	5	2 %	6	2 %
Lämpötilat	3	1 %	1	0 %
Valo ja pimeys	6	2 %	7	2 %
Voimat	34	12 %	95	24 %
Liike ja suunta	81	29 %	76	19 %
Sota ja armeija	30	11 %	33	8 %
Teatteri ja elokuvat	12	4 %	5	1 %
Musiikki	2	1 %	1	0 %
Työskentely ja tekeminen	44	15 %	46	12 %
Puhtaus ja likaisuus	7	2 %	9	2 %
Valtio ja hallinto	3	1 %	21	5 %
Elämä ja kuolema	9	3 %	11	3 %

Kuten taulukosta 3 voi havaita, metaforien lähdealueiden yleisyyden välillä on suuriakin eroja. Tämä osittain selittyy luonnollisesti sillä, että *Savon Sanomien* aineisto tarjoaa peräti satayhdeksän metaforaa enemmän kuin *Iltalehden* aineisto.

Yleispiirteiltään metaforisuuden käytössä ei lehtien välillä suuria eroja ole, vaan eroavaisuudet ovat kielellisesti ja rakenteellisesti toisenlaisia. *Iltalehdessä* esimerkiksi käytetään paljon väliotsikoita, mikä luo tekstiin iltapäivälehdelle tyypillisen koheesion eli kokonaisvaltaisen sidosteisuuden.

Lähdealueiden nimeämisessä olen jonkin verran käyttänyt hyväkseni sanan etymologiaa eli historiallista alkuperää. Vielä tärkeämmäksi nimeämisen kriteeriksi nousee kuitenkin metaforan suhde kohdealueeseensa. Tällöin tietyn metaforan lähimmän mahdollisen lähdealueen nimeäminen on kontekstissaan kelvollinen ratkaisu. Jalkapallouutisten ja koko urheilulajin konteksti toimii siis ratkaisevana tekijänä.

Sodan ja armeijan kielestä juontavat helposti tunnistettavat metaforat ovat molempien lehtien uutisissa näkyvästi esillä, joten sodankäynnin metaforiikalla on yhä vahva asema urheilun kielessä: pelaajat *taistelevat ilmaherruudesta*, ottelu etenee toisen joukkueen *komennossa* ja maaleja *ammutaan tai tykitetään*. Erinäisistä voimista sekä liikkeestä ja suunnasta alkuperänsä ammentavat metaforat ovat usein kiistanalaisimpia. Yleensä ilman selkeää lähdealuetta oleva metafora sijoittuukin jommankumman alueen alaisuuteen.

Yllättävää metaforien lähdealueiden jakautumisessa on sellaisten selkeiden ja helposti tunnistettavien alueiden kuten musiikki- sekä terveys- ja sairauslähdealueiden vähäisyys. Terveystä ja sairaudesta lähtöisin olevia metaforia ei *Iltalehden* aineistossa esiinny lainkaan ja *Savon Sanomissakin* niitä on vain viisi. Myöskään muualta peleistä ja urheilusta lainautuvaa metaforiikkaa ei aineistossa juurikaan esiinny, osuus molempien lehtien kohdalla jää vain kahteen prosenttiin. Tämän perusteella voidaan siis päätellä, ettei jalkapallouutisoinnin kieli oikeastaan suuremmin lainaa metaforia muiden lajien termistöistä.

Seuraavien alalukujen varsinaisessa kvalitatiivisessa analyysissä tutkin aineistosta valittujen esimerkkitaustien avulla metaforatyyppejä. Pohdin myös metaforien lähdealueita. Analyysi kulkee luontevasti metaforatyypin kerrallaan, joten ensin keskityn kehollis-fysikaalisiin metaforiin.

6.2. Maaliverkot lauloivat – kehollis-fysikaalisia metaforia

Orientoivien kehollis-fysikaalisten metaforien pohdiskelussa otan huomioon spatiaaliset eli tilalliset tai välimatkaa koskevat ominaisuudet, mutta myös staattisuuden, dynamiikan ja potentiaalisen vastapariajattelun. Jalkapallossa kenttä hahmotetaan usein vertikaalisena tasona, mikä näkyy selvästi orientoivien metaforien käytössä. Esimerkissä (1) kuvaillaan, kuinka keskikentällä lähimpänä omaa puolustustaan pelaava pelaaja laiteetaan keskikentän *pohjalle*.

- (1) Käytännössä vaihtoehtona on laittaa keskikentän *pohjalle* Atléticocon Mario Suárez – – (Palomäki 2013a: 22).

Esimerkin (1) orientoivaa metaforaa käsittelen liikkeen ja suunnan lähdealueen kautta. Enimmäkseen metaforien orientoivuus liittyy pelkästään spatiaalisiin ulottuvuuksiin, ja niihin Lakoff ja Johnson (1980: 14–21) teoriassaan paljolti keskittyvätkin. Periaatteessa, asiaa laajemmin ja metaforatutkimukselle tyypillisenä rohkeasti tulkiten, selkeitä vastakohdan omistavia metaforia voidaan luokitella orientoiviin tapauksiin.

Metaforan kehollis-fysikaalisen havainnoinnin perusteita tukevat aina käsitykset sijainnin tai liikkeen merkityksestä. Jossakin toisessa kontekstissa jonkun ihmisen oleminen *pohjalla* tulkittaisiin kuitenkin negatiivisena asiana. Jalkapalloilijan pelipaikkaa kuvaillessa metaforan luoma mielikuva on neutraali.

Orientoivista kehollis-fysikaalisista metaforatapauksista jalkapalloutisten teksteissä käytetään paljon *avautua–sulkeutua*-tyyppisiä ilmaisuja. Kyseessä ovat helposti havaittavat polaariset parit, joiden avulla kuvaillaan ottelutapahtumia ja pelin yleistä kulkua.

Esimerkissä (2) kuvaillaan, että peli *avautui*. Lukija saa helposti käsityksen, kuinka otte- lusta muodostui dynaamisempi, ehkä urheilullisesti jopa viihdyttävämpi kokonaisuus, jossa pelaajat ja pallo liikkuvat nopeasti ja luontevasti. Peli ei enää ole niin sanotusti suljetussa tai staattisessa tilassa.

- (2) Sen jälkeen peli *avautui*, ja Pukki pääsi kahdestikin kokeilemaan Sergei Veremkon torjuntatyölä (Palomäki 2013b: 16–17).

Esimerkissä (2) pelin avautuminen liikkeenä ja suuntana käsitellään vaarallisiin tilanteisiin viittaavana ominaisuutena, kun tekstissä kuvaillaan Teemu Pukin tilaisuutta kokeilla vastustajan maalivahtia. Avautumismetaforiikkaa esiintyykin toistuvasti esimerkissä (3), joka on samasta uutisesta, kuin esimerkki (2).

- (3) Totuuden nimissä on kyllä todettava, että johtomaalin jälkeen vaarallimmat tilanteet *aukesivat* vierasjoukkueelle (Palomäki 2013b: 16–17).

Esimerkin (3) tapauksessa orientoiva *avautua–sulkeutua*-dikotomia ei ole yhtä selkeä kuin esimerkissä (2), mutta *aueta*-verbin käyttämisellä kuvataan jälleen tilanteiden syntymistä ja kehittymistä eli itse peliä. Ottelu eli peli nähdään säiliöskeeman mukaisesti abstraktina tilana, joka voi liikkeenä ja suuntana *aueta/avautua* tai *sulkeutua*.

Yleisistä ottelutapahtumista puhuttaessa *nostaa*-verbin metaforinen käyttö on myös huomionarvoista. Ottelutapahtumat, maalit ja yksittäisen pelaajan onnistumiset voivat nostaa joukkueen ylös, jolloin kuvataan onnistumista. Orientoivilla kehollis-fysikaalisilla metaforilla voidaan kuvailla sitä, että esimerkiksi *ylhäällä* on usein hyvä asia ja *alhaalla* huono asia.

Nostaa-verbin metaforisen käytön voikin liittää vahvasti ylhäällä olevaksi eli asianosaisen kannalta hyväksi ja onnistuneeksi asiaksi. Esimerkissä (4) pelaajan tekemät kaksi maalia *nostivat* koko joukkueen voittoon. Voitto koetaan päämääränä, jonne joukkue nousee.

- (4) – – Zlatan Ibrahimovicin kaksi maalia *nostivat* sen (Ruotsin) 2–0-voittoon Färsaarista (Palomäki 2013c: 19).

Mielikuvaskaeman mukaisesti lukija osaa yhdistää esimerkin (4) liikkeen ja suunnan *nostaa*-metaforan positiiviseksi asiaksi Zlatan Ibrahimovicin edustaman Ruotsin joukkueen kannalta. Liike ja suunta ovat ylöspäin, kun Ruotsi nousee vastustajaansa korkeammalle. Metaforisesti ottelun voittaja nostetaan jalustalle, sillä kilpaurheilussa

voittajan palkitsemiskoroke on toiseksi ja kolmanneksi tulleita ylempänä. Tällainen mielikuvaskaema on varsin tuttu urheilumaailmasta.

Esimerkissä (5) esiintyy kaksi orientoivaa kehollis-fysikaalista metaforaa. Jälleen lähdealueena ovat liike ja suunta, mutta tarkemmin kuvailtuna myös metaforinen sijoittuminen. Pelaajat eivät konkreettisesti *putoa* tai ole pallon *alla*, kun kuvaillaan vetäytymistä ja asettautumista puolustukseen hyökkävää vastustajaa vastaan.

- (5) Toisella puoliajalla Suomi vetäytyi kuin kilpikonna kuoreensa ja *pudotti* kaikki miehet pallon *alle* (Vesander 2013a: 18).

Pudottaminen ja sen polaarinen pari *nostaminen* ovat tyypillisiä kenttätapahtumiin liitettäviä metaforia. Pelikenttä koetaan jälleen vertikaalisena tasona, liikkeen ja suunnan luonnollisena ympäristönä. Esimerkissä (5) Suomi *pudottaa* miehet pallon *alle* eli sijoittaa pelaajat vastustajajoukkuetta vastaan siten, että kaikki suomalaiset ovat myös omaa maalia kohti tulevaa palloa vastassa.

Esimerkin (5) kaltaisen metaforiikan yleisyyden perusteella voidaan päätyä tulokseen, jonka mukaan jalkapallon ottelutapahtumista kertominen vaatii liikkeestä ja suunnasta pohjautuvia metaforia. Lisäksi pelikentän hahmottaminen tilana, jossa voidaan sijoittaa pallon *alle*, auttaa ymmärtämään orientoivan metaforan tarkoitusta. Tällaisten metaforien käyttäminen auttaa prosessissa, kun tilannetta halutaan kuvailla mahdollisimman tehokkaasti. Samalla tietyt fraasit jalkapalloutisten kielessä ja muutoinkin jalkapallon kielessä konventionaalistuvat ja periaatteessa aikojen saatossa saattavat menettää metaforisen merkityksensä.

Sen sijaan ontologisista kehollis-fysikaalisista metaforista esimerkissä (6) kuvaillaan maalin *syntymistä*, jolloin kyseessä on elämän ja kuoleman asia. Maali nähdään konkreettisenä, peliin vaikuttavana ja ottelutapahtumiin erityisesti *syntyvänä* elementtinä, eikä pelkästään numerona tulostaululla.

Jalkapallo-ottelussa maali tekona ja tilanteen lopputulemana on usein käännekohta, päämäärä ja täyttymys. Jalkapallokirjoittamisessakin maali on eräänlainen asia, jota varten edeltävien tilanteiden kuvailu rakennetaan joskus hyvinkin tarkasti. Uruguaylainen kirjailija ja lajia muun muassa metaforisesti romantisoiva jalkapallokirjoittaja Eduardo Galeano (1995: 25) onkin kuvaillut maalia ”jalkapallon orgasmiksi”. Niinpä on luontevaa, että maali rinnastetaan personifikaatiota käyttämällä elävään olentoon, joka syntyy ja luo uudenlaisen asetelman otteluun.

- (6) Teemu Pukin unohdus kannatti, sillä Huuhkajien ainoa maali *syntyi* hätäapunappuloilla (Stubin 2013a: 16–17).

Esimerkissä (6) maali kuvaillaan syntyvänä elementtinä, ottelun käännekohtana. *Syntyä*-metaforaa käyttämällä teksti ei niinkään huomioi maalin tekemistä eikä maalintekijää. Pääroolissa on nimenomaan otteluun syntynyt olento, maali, joka rinnastetaan yhdeksi ottelutapahtuman tekijöistä maaleja tekevien pelaajien keskuuteen.

Jalkapallouutisissa maalinteon ja -syntymisen ontologinen metaforisointi on varsin suosittua. Tämä käy analyysissäkin ilmi. Esimerkissä (7) maaliverkot kuvaillaan niin ikään personifikaation avulla laulaviksi, jolloin ontologisen kehollis-fysikaalisen metaforan lähdealueena luonnollisesti on musiikki.

- (7) Maaliverkot *lauloivat* ensimmäisen kerran jo 16. minuutin kohdalla Arto Laatikaisen osuttua (Räsänen 2013: 17).

Arto Laatikaisen maalinteko esimerkissä (7) metaforisoidaan rakenteellisesti osumisena, joten on selvää, että maaliverkkojen *laulaminen* tarkoittaa nimenomaan maalin syntymistä. Metaforan havainnoinnin perusteita tässä tapauksessa tukee kehollis-fysikaalinen kokemusperäisyys: pallon osuessa maaliverkkoon tapahtumasta kuuluu ääni, jota voidaan metaforisesti kuvailla laulamiseksi. Kyseinen metafora onkin laajalti käytetty urheiluteksteissä.

6.3 Lainakengät sadekelin renkaina – rakenteellisia metaforia

Rakenteelliset metaforat ovat jatkuvasti läsnä käyttämässämme kielessä. Huomionarvoista on, että arkikieli ja uutistekstit käyttävät rakenteellisia metaforia erityisen paljon. Nimensä ja luonteensa mukaisesti ne ovat strukturoituneita vastineita, joilla korvataan jokin sana tai ilmaisu (Lakoff & Johnson 1980a: 61). Tämän vuoksi teksteissä suuressa roolissa esiintyvät rakenteelliset metaforat usein myös ovat hyvin kuvailevia ja niiden ymmärtäminen on riippuvainen kontekstistaan.

Lakoffin ja Johnsonin (1980a: 62) mukaan kielessämme on strukturoitu erilaisia vastineita tietyille käsitteille. Jalkapallouutisessa ottelua voidaankin kuvailla usein sota- ja armeijakielestä kumpuavana *taisteluna* ja kahden pelaajan välistä fyysistä pelitilannetta peleistä ja muista urheilulajeista tuttuna *painina*. Näin ollen rakenteellisten metaforien joukosta voidaan käytännössä helpoimmin löytää myös metaforien lähdealueita.

Aiemmin esiintyneen esimerkin (6) jatkeena rakenteellisten metaforien käsittely on hyvä aloittaa Teemu Pukin lainakenkiin liitettävällä mielenkiintoisella metaforiikalla. Esimerkissä (8) Pukin joukkueoveriltaan lainaamat nappulakengät metaforisoidaan toisesta lajista, tässä tapauksessa moottoriurheilusta lainatulla termistöllä *sadekelin renkaiksi*.

- (8) – – Ojala lainasi Schalke-hyökkääjälle omat *sadekelin renkaansa* – ja tämä *varikkotaktiikka* toimi (Stubin 2013a: 16–17).

Peleistä ja urheilusta eli tässä tapauksessa tarkemmin havaittuna moottoriurheilusta lainautuva metaforiikka esimerkissä (8) tulee esiin myös *varikkotaktiikka*-metaforassa. Urheilusta kokonaisvaltaisesti perillä oleva lukija osaa näin ollen yhdistää lainakenkien kuvailun poikkeukselliseksi taktiseksi ratkaisuksi. Pukin kengät eli *sadekelin renkaat* auttoivat pelaajaa osallistumaan onnistuneesti otteluun.

Kun Teemu Pukin käyttämät lainakengät esimerkissä (8) metaforisoidaan rakenteellisesti *sadekelin renkaiksi*, on luontevaa, että tekstissä esiintyy myös esimerkiksi formula maailmasta tuttu *varikkotaktiikka*-termi. Tämäntyypisiä interteksuaalisesti käyttäytyviä

toisista urheilulajeista lainautuvia metaforia ei esiinny aineistossa paljon. Niiden käyttäminen voidaan tulkita erityisen kekseliäänä ja harvinaisena metaforarakaisuna. Samalla niiden ymmärtäminen pohjautuu laajemman urheilumaailman kontekstin tuntemiseen.

Jalkapallouutisissa rakenteellisilla metaforilla kuvaillaan myös erityisen paljon pelaajia. Kuvailu usein liittyy pelaajan tunnettuihin ominaisuuksiin, luonteeseen, henkilöhistoriaan, piirteisiin ja onnistumisiin tai epäonnistumisiin ottelussa. Pelaajan metaforinen kuvailu voi olla positiivista tai negatiivista. Usein lähdealueena toimii jokin helposti tunnistettava ympäristö tai ala, esimerkiksi eläinmaailma.

Sekä esimerkeissä (9) että (10) kyseessä on selkeästi negatiivissävytteinen rakenteellinen metafora, jonka lähdealueeksi nimeän työskentelyn ja tekemisen. *Nukkuja*-metaforalla kuvaillaan pelaajan työskentelyä ja tekemistä, tässä tapauksessa epäonnistumista ottelutilanteessa, jolloin *nukkujaksi* metaforisoidun pelaajan olisi pitänyt olla hereillä.

(9) – – Paatelainen sanoi muttei halunnut nimetä *nukkujaa* (IL 2013: 18).

(10) Televisiokuvan perusteella *nukkuja* oli Paulus Arajuuri (IL 2013: 18).

Nukkuja-metaforan tautologinen käyttö esimerkeissä (9) ja (10) saman uutistekstin sisällä kohdistaa negatiivisuuden pelaajaa kohtaan, joka ei ollut tilanteessa hereillä. *Nukkuja*-metaforan kohdealueena toimii pelaaja, joka voidaan nimetä epäonnistujaksi huonon suorituksensa eli nukkumisensa perusteella. Vaikka kukaan ei kentällä tietenkään konkreettisesti nuku, voidaan *nukkuja* tai *nukkuminen* -metaforat yhdistää rakenteellisesti pelaajaan, joka ei ole täysin perillä ottelutapahtumista ja antaa näin ollen vastustajalle mahdollisuuden maalintekoon.

Sen sijaan positiivissävytteisillä rakenteellisilla metaforilla voidaan kuvata pelaajaa hyvinkin laaja-alaisesti. Yksi metaforinen kuvailu riittää kertomaan montakin seikkaa pelaajasta ja tämän statuksesta. Rakenteellinen metafora monipuolistaa käsitystä pelaajasta

ja on tavallaan luomassa tästä eräänlaista myyttiä ja sankarihahmoa. Jälleen kerran metaforisuus hyödyntää lukijan mielikuvaskaamaa tietyn pelaajan statuksesta ja ominaisuuksista sekä metaforan alkuperäisestä merkityksestä, joka on helppo nimetä. Esimerkissä (11) metaforan lähdealueena on eläinmaailma.

(11) – – sillä hyvin palvellut *sotaratsu* pääsisi kilpailijaan varmasti kohtuullisen edullisesti (Palomäki 2013d: 22).

Esimerkin (11) *sotaratsu*-metaforalla viitataan kokeneeseen joukkueensa luottopelaajaan Wayne Rooneyhin. Kansainvälisen jalkapalloilun siirtohujuja käsittelevässä uutisessa Rooneyn arvellaan siirtyvän muualle pelaamaan. Pelaajaa koskevaa positiivisuutta kuvaillaan toteamalla, että Rooney on palvellut hyvin.

Wayne Rooney kuvaillaan esimerkissä (11) metaforisesti uskollisena taistelukenttien auttajana. Ovathan läpi ihmiskunnan historian hevoset olleet sodankäynnissä verrattomia ihmisten apulaisia ja ratsuja. Näin ollen rakenteellisessa *sotaratsu*-metaforassa on myös tietynlainen historiallis-kulttuurinen sävy.

Samaisessa uutisessa, josta on esimerkki (11), jalkapallomaailman kiihkeissä siirtohuissa esiintyviä pelaajia kuvaillaan kekseliäästi *siirtokaloiksi*. Lähdealueena on jälleen eläinmaailma. Tässä tapauksessa *kala*-metaforalla selkeästi viitataan suureen, tavoiteltuun saaliiseen, joka ehkä saadaan naarattua eli hankittua seuraan isoilla rahasummilla pitkien neuvotteluiden jälkeen. Esimerkin (12) perusteella jalkapallomaailman siirtomarkkinat voidaan nähdä merenä, jossa kaloja riittää ja josta värikkäästi kirjoittaminen vaatii kekseliäitä metaforavalintoja.

(12) Vaikka Neymar on jo myyty ja Cristiano Ronaldo sitoutuu jatkamaan, eurokentillä riittää yhä isoja *siirtokaloja* (Palomäki 2013c: 22).

Esimerkin (12) mukainen *siirtokalojen* saaminen eli heidän naaraamisensa seurasta toiseen on luonteva jatkumo kalastus- ja vesityöskentelytermistön käyttämiselle eli jonkin kohteen vedestä kuljettamiselle ja nappaamiselle. Parhaat kalastajat ja naaraajat eli

työskentelyn ja tekemisen lähdealueen toteuttajat nappaavat ison saaliin eli siirtokalan vedestä. Näin myös esimerkki (13) osoittaa.

- (13) Mukana kisassa on tietävästi myös Real Madrid ainakin niin pitkään kunnes Bale on saatu *naarattua* Espanjaan (Palomäki 2013d: 22).

Esimerkissä (13) tunnettua pelaajaa Gareth Balea kuvaillaan *naarata*-metaforan avulla vedessä uiskentelevana haluttuna kohteena, joka voidaan nostaa vedestä naaraamalla eli ostaa siirtokorvauksella seurasta toiseen. Koska jalkapallon siirtomarkkinat ovat isojen rahasummien globaalia liiketoimintaa, käytetään siirtohuhu-uutisissa metaforina usein mahtailevia, jopa agraariyhteiskunnasta ponnahtavia historiallis-kulttuurisia metaforia, joihin rakenteellinen *naarata*-metafora myös periaatteessa voitaisiin liittää. Samalla siirtohuja käsittelevien uutisten metaforiikkaa voi pitää pelaajia eli ihmisiä objekteiksi muuttavina.

Tutkimuksellisesti ei ollut yllättävää, että *Iltalehden* tavoin *Savon Sanomien* uutisissa esiintyy eniten rakenteellisia metaforia. Maalinteon metaforinen kuvailu on jalkapallo-uutisten kielessä erittäin suosittua ja sama linja jatkuu jälleen esimerkissä (14). Tässä tapauksessa yhden lauseen sisällä on peräti kolme rakenteellista metaforaa. Koko lause muodostaakin luonteensa rakenteellisten metaforien varaan.

- (14) Iisalmen Pallo-Kerho 37:n B-juniorit *iskivät* SM-sarjan ottelussa neljä *osumaa* Espoon Hongan *verkkoon* – (SS 2013a: 17).

Rakenteellisia metaforia pystytään käsittelemään usein puhtaasti korvaamisteorian mukaisesti, mutta tulkinta perustuu kognitiivisuuteen ja kielellisiin kokemuksiimme. Niinpä esimerkin (14) metaforia voidaan luonnehtia siten, että voiman tuntoa tarjoava *iskeä*-metafora on korvannut *tehdä*-verbin ja sotaisa *osuma*-metafora on korvannut lajiterminologiaan kuuluvan *maali*-substantiivin.

Eläinmaailmasta, tarkemmin kalastuksesta (Meri 2004: 438), tuleva *verkko*-metafora voidaan samalla soveltavasti suppean metaforanäkemyksen mukaan nähdä metonymia-

na. Metonyyminen havainto perustuu siihen, että verkko on maalin osa, kun puhutaan maalista fyysisenä objektina.

Esimerkissä (15) Suomen maajoukkueen pelisysteemi ja taktiikka metaforisoidaan *joulukuuseksi* pelaajien ryhmittymisen perusteella. *Joulukuudessa* alimpana ovat puolustajat ja ylempänä keskikenttäpelaajat. Taktiikkataululla ja fyysisesti kentällä pelaajanrintama kuusipuun tapaan kaventuu. Yksinäisenä kärkenä on *joulukuusen* yksinäinen *tähti* eli hyökkääjä Teemu Pukki.

- (15) Suomen *joulukuusen tähdeksi* palannut Teemu Pukki sen sijaan tarttui omaan tilaisuuteensa kaksin käsin (Vesander 2013a: 18).

Joulukuusen kasvilähdealue on selviö ja kuusen *tähti* sijoittuu soveltavasti valon ja pimeyden lähdealueeseen. Esimerkissä (15) on luontevaa, ettei *joulukuusesta* voi puhua ilman *tähteä* eli ylintä elementtiä ja kirkkainta koristetta, mikä on myös symbolinen ja uskonnollinenkin viittaus jouluyön tähteen.

Esimerkeissä (16) ja (17) rakenteellisilla metaforilla kuvaillaan pelaajia erityisen positiivisesti. Asia voidaan tulkita tyypilliseksi alueelliselle *Savon Sanomille*; omia pelaajia kehutaan vuolaasti metaforien avulla, jos vähänkin on aihetta. Rakennusten ja rakentamisen lähdealueen alle sijoittuu esimerkin (16) *arkkitehti*-metafora, jolla kuvaillaan hyökkäysten suunnitelleita pelaajia. Samalla koko pelisuoritus metaforisoidaan rakentamisena.

- (16) Hyökkäysten *arkkitehteinä* toimivat huikeasti yhteenpelaavat Omar Colley ja Dawda Bah (Vesander 2013b: 13).
- (17) – – raskaan ottelun ratkaisija on *Duracell-pupu*, jolla on virtaa vielä silloinkin, kun muut ovat väsähtäneet. Tällä kertaa tuo *ikiliikkuja* oli Chris James. (Vesander 2013c: 21.)

Esimerkissä (17) rakenteellinen *Duracell-pupu* liitetään kuopiolaisten pelaajaan Chris Jamesiin, joka myös metaforisoidaan *ikiliikkujaksi*. Energinen kone- ja työkalu- sekä

eläinmetaforiikka luovat uutistekstiin varsin kekseliästä värikkyyttä ja yhtenäisyyttä. Toisiaan täydentävät metaforat pitävät tekstin koheesion koossa.

Samassa uutisessa, josta on myös esimerkki (17), kuvaillaan ottelua sotatermillä esimerkissä (18). Ottelu koetaan kahden osapuolen välienselvittelyksi. Samalla *taistelu*-metaforaa käyttämällä saadaan luotua mielikuva tiukasta ja tasaisesta pelistä.

- (18) *Taistelussa* joukkuetta auttoivat kuopiolaiskannattajat – – (Vesander 2013c: 21).

Esimerkissä (18) pelkästään kenttätapahtumia ja pelaajien otteita ei metaforisoida *taisteluksi*, vaan koko ottelutapahtumaa sekä kentällä että sen ulkopuolella katsomossa. Vastakkain ovat armeijat, jotka sotivat asiansa ja voiton puolesta. Kuopiolaiskannattajat rinnastetaan tapahtumaan osalliseksi tekijäksi, kuin osaksi itse joukkuetta. *Taistelu*-metafora kuvaa siis samalla joukkueen ja kannattajien välistä yhteisöllisyyttä ja paikallisuutta.

6.4 Pääosassa Roman Eremenko – historiallis-kulttuurisia metaforia

Historiallis-kulttuurisia metaforia käsittelen laajasti historian ja kulttuurin kautta. Otan myös huomioon itse lajin historiallisen kontekstin. Ottelu voidaan rinnastaa uutistekstissä näytelmään tai elokuvaan, jolloin saatetaan puhua *trilleristä*, joka tarjoaa katsojille *draamaa*. Teatteri- ja elokuvaympäristöstä ponnahtavat metaforat kuvailevat ottelun teatterimaisuutta ja pelaajien edesottamuksia kentällä esimerkeissä (19), (20) ja (21).

- (19) Ensimmäinen näytös
Pääosassa Jarkko Hurme – – (Palomäki 2013b: 16–17).
- (20) Toinen näytös
Pääosassa Roman Eremenko – – (Palomäki 2013b: 16–17).
- (21) Kolmas näytös
Pääosassa Kasper Hämäläinen – – (Palomäki 2013b: 16–17).

Pääosa-metaforan tarkoituksellinen tautologinen käyttö samassa uutisessa luo tekstiin selkeän kaavan ja vivahteikkuuden. Ottelun kuvailu ja uutisen metaforien kannatteleva rakenne etenee eräänlaisena teatterinäytelmänä väliotsikoiden *näytös*-metaforien avulla. Ottelussa onnistuneet pelaajat luetellaan *pääosan* esittäjiin eli onnistujiin.

Teatteri- ja elokuvamaailman kieleen liittyvien *rooli*-metaforien lisäksi *Iltalehden* aineisto ei juurikaan tarjoa muita historiallis-kulttuurisia metaforia. Pelaajan voidaan kuvailla olevan *pääosassa* tai *pääroolissa*, mutta myös *sivuroolissa*, kuten esimerkissä (22).

- (22) 22-vuotias Moses puolestaan olisi jäänyt Chelseassa *sivurooliin* seuran tehtyä rutkasti uusia hankintoja (IL 2013b: 15).

Sivurooli-metaforan avulla esimerkin (22) uutinen kertoo, kuinka pelaaja Victor Moses ei olisi saanut merkittävää roolia joukkueessaan uusien pelaajien vuoksi. Teatterin ja elokuvamaailman toimiessa lähdealueena voidaan uutisten metaforiikka tulkita kulttuurisesti latautuneeksi.

Suomen jalkapallomaajoukkueen Huuhkajat-lempinimi luo mahdollisuuden runsaaseen eläinmetaforiikkaan. On luontevaa, että kyseinen lempinimi valjastetaan lehdistön uutisissa tietynlaisiin metaforisiin käyttöyhteyksiin. Esimerkki (23) on peräisin samasta uutisesta kuin aiemmat esimerkit (6) ja (8) eli Teemu Pukin lainakenkien metaforinen käsittely saa jatkoa.

- (23) *Lainahöyhenissä* lauotusta maalista huolimatta – – (Stubin 2013a: 16–17).

Huuhkajien Teemu Pukia käsitellään yhtenä maajoukkueen pelaajista eli Huuhkajista ja lainakengät metaforisoidaan rakenteellisesti *lainahöyheniksi*. Pukin lainakenkätapausta kuljettaa kyseistä uutista alusta loppuun ollen sen kantava teema monine metaforineen.

Lainahöyhenet-metafora toki luontevasti täyttäisi rakenteellisen metaforan kriteerit korvaamisperiaatteen vuoksi, mutta tulkinta metaforatyypistä täytyy ulottaa pidemmälle ja tarkemmalle tasolle. Se, miksi esimerkissä (23) esiintyvä metafora voidaan sittenkin kategorisoida syvemmän analyysin kautta historiallis-kulttuurisiin metaforiin, selittyy *The Birdcage* -komediaelokuvalla, joka on suomennettu *Lainahöyhenissä* (IMDb 2013).

Toisaalta *lainahöyhenet*-metaforaa voitaisiin käsitellä myös metaforisena sanontana, sillä sen juuret ovat syvemmillä kansankulttuurissa, mikä myös näkyy elokuvan suomennoksen lintumetaforiikassa. Näin ollen lähdealuetta voidaan pohtia myös eläinmaailman tarjoaman metaforiikan kustannuksella, varsinkin kun Teemu Pukki on yksi Huuhkajista. Esimerkki (23) onkin hyvä esitys yksittäisen metaforan monitulkintaisuudesta ja siitä, että se periaatteessa voidaan sijoittaa kolmen eri metaforatyypin alaisuuteen, mutta alkuperäisin lähdealue ratkaistaan *höyhenet*-sanalla, mikä viittaa eläinmaailmaan.

Aivan kuin *Iltalehdenkin* kohdalla, nousee *Savon Sanomien* aineistosta esiin teatteri- ja elokuvamaailmasta lainautuva *rooli*-metafora, kuten esimerkki (24) osoittaa. Silti historiallis-kulttuurisia metaforia on *Savon Sanomien* aineistossa *Iltalehteä* vähemmän.

- (24) Tavoitteena on paitsi katkaista kuuden ottelun voitoton putki, myös löytää pelaajille oikeat *roolit* kisoja varten (SS 2013b: 17).

Esimerkissä (24) *rooli*-metafora jälleen liitetään pelaajiin, ottelutapahtuman pääosan esittäjiin. Tosin *rooli*-metafora on jossain määrin vakiinnuttanut paikkaansa urheilun kielessä ja useissa lajeissa puhutaankin niin sanotuista roolipelaajista, jotka tavalla tai toisella ovat muita näkyvämmiin esillä. Voidaan siis väittää, että kyseinen metafora on menettämässä merkitystään ja tehoaan urheilun kielessä.

6.5 Huuhkajat saavat siivet alleen – metaforisia sanontoja

Metaforisia sanontoja tarkastellessa tyyppien kirjo on laaja ja ajoittain kieltämättä kyseenalainenkin. Se, miksi tietyt metaforailmaisut ja fraasit voidaan sijoittaa metaforisiin sanontoihin, johtuu ilmaisun strukturoituneesta, erottelemattomasta luonteesta ja yleensä selkeästä lähdealueesta. Käytännössä metaforiset sanonnat ovat sanaliittoja ja nimenomaan kontekstissaan metaforisia. Suomen maajoukkueen eläimellinen lempinimi Huuhkajat tarjoaa luonnollisella tavalla metaforisen sanonnan siipien alle saamisesta esimerkissä (25).

- (25) Huuhkajat *saavat siivet alleen* maanantaina, jolloin tilauslento suuntaa kohti itäistä Valko-Venäjää (Palomäki 2013e: 19).

Huuhkajilla voidaan viitata maajoukkueeseen kokonaisuutena tai joukkueen kaikkiin pelaajiin yksilöllisesti, jolloin *siipien saaminen alle* esimerkissä (25) käsitellään pelaajia kuvailevana metaforana. Konkreettisesti Huuhkajat tosin myös saavat lentokoneen siivet alleen, koska uutinen kertoo siitä, että joukkue lentää Valko-Venäjälle. Ilman Huuhkajat-lempinimeä metaforan teho ei kuitenkaan olisi yhtä värikäs, luonteva ja toimiva.

Tarkemmin määrittelemättömien ottelutapahtumien kuvauksessa metaforiset sanonnat ovat värikkäimmillään. Esimerkissä (26) Espanjan ja Italian välistä maaottelua kuvailaan varsin pisteliäästi ja kuvailevasti metaforisen sanonnan avulla. Lukija saa mielikuvan laiskasta taistelusta ja tasaisesta pelistä, jossa ei hienouksia esiinny. Lähdealueena on miekkailun luoman kamppailuluonteeseen perusteella voimat.

- (26) Italian Emanuele Giaccherinin hurja tolppapommi 93. minuutilla oli Italian lennokkainta antia *tylppien ja väsyneiden terien miekkailussa* (Stubin 2013b: 23).

Esimerkissä (26) ottelu metaforisoidaan sanonnanomaisesti miekkailuksi, joka kuitenkin välittyy lukijalle tylsänä ja hitaana, sillä miekkailussa käytettyjä teriä kuvailaan negatiivisesti *tylppiksi* ja *väsyneiksi*. Tällainen metaforiikka joka tapauksessa on erikoisessa ristiriidassa uutisen muun tekstin kanssa, jossa vasta rangaistuspotkukilpailussa ratkennutta ottelua kehutaan lennokkaaksi.

Metaforisena sanontana käsittelen myös esimerkkiä (27), joka on samasta uutistekstistä kuin esimerkki (26). Tällä kertaa metaforisoinnin kohdealueena on tylsien ja väsyneiden terien miekkailun jälkeinen rangaistuspotkukilpailu, joka kuvaillaan varsin dramaattisin ja runollisin keinoin. Kyseessä on ratkaisu, joka on aina toiselle tappio ja toiselle voitto; metaforisesti käsitellään elämää ja kuolemaa.

(27) – – paluupallo ohi, ja kohti sitä *julminta tragedioiden ja unelmien synnyinsijaa*. Rangaistuspotkuja. (Stubin 2013b: 23.)

Lukijalle ei jää epäselväksi esimerkin (27) *tragedioiden ja unelmien synnyinsijan* tarkoitus, sillä uutinen loppuu metaforan kohdealueena toimivan rangaistuspotkukilpailun toteamiseen. *Iltalehden* uutinen Espanjan ja Italian välisestä Maanosaliittojen cupin otelusta on muutenkin rakenteeltaan erikoinen. Se ei noudata perinteistä urheilu-uutisen kaavaa, sillä teksti kuljettaa juttua epälineaarisesti. Asia voidaan tulkita tyyli- ja ratkaisuna, joka tosin ei ole riippuvainen metaforista.

Aineistosta nousevat metaforiset sanonnat usein luonnehtivat ottelutapahtumia, eivätkä niinkään yksittäisten pelaajien esityksiä. Sanontojen lähdealueiden pohdinnassa voidaan osittain nojautua historiallis-kulttuurisiin päätelmiin, mutta rakenteellisesti metaforat ovat nimenomaan sanontoja. Esimerkissä (28) esiintyy mielenkiintoinen metaforinen sanonta.

(28) – – mutta toiselle Liettua tuli terävänä ja *otti ohjat haltuunsa* (Koponen 2013: 18).

Ottaa ohjat haltuunsa -fraasia käsittelen metaforisena sanontana, jossa lähdealueena voidaan tulkita olevan eläinmaailma, tarkemmin sanottuna hevosen ohjastaminen. Se, joka ottaa ohjat haltuunsa eli itselleen, on dominoivassa asemassa ottelun aikana. Perinteisesti haltuun ottaminen on myös konkreettista, joka ilmenee hallintana ja omistuksena (Kolehmainen 2006). Konkreettisesti toinen joukkue ei kuitenkaan omista peliä, vaan toiminnallaan tavallaan määrää, kuin ratsua ohjastaen, ottelutapahtumien suunnan.

Esimerkissä (29) Espanjan maajoukkueen Jordi Alban maalinteossa onnistumista kuvaillaan suomalaisyleisön näkökulmasta *kylmää vettä niskaan* -sanonnalla. Kyseessä on voima, joka rankaisee ja saattaa toisen osapuolen pettyneeseen mielentilaan.

(29) – – Alba kaatoi *kylmää vettä* täyden katsomon 36 000 ihmisen *niskaan* maalattuaan parin maukkaan suomalaistilanteen jälkimainingeissa (Haavisto 2013: 25).

Metaforinen sanonta *kylmää vettä niskaan* esimerkissä (29) ilmenee suomalaisnäkökulmasta negatiivisena. Kylmän veden saaminen niskaan eli rankaisu ja pettyminen palauttavat altavastaajana olevan Suomen maajoukkueen ja sitä kannustaneen kotiyleisön maan pinnalle korkealta voiton tavoittelusta.

Sanonnan tulkintaa ja lähdealuetta voidaan esimerkin (29) tapauksessa tarkastella siitä lähtökohdasta, että Alballa on taito ja voima kaataa kylmää vettä katsomon niskaan, minkä hän myös toteuttaa tekemällä Espanjalle maalin Suomea vastaan. Kylmän veden niskaan saaminen on kuin lamaannuttava isku tai potku. Ja jälleen kerran perimmäisenä kohdealueena on yksi suosituimmista metaforisoinnin elementeistä jalkapallouutisissa: maalinteko.

7 TULOKSET JA PÄÄTELMÄT

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on ollut selvittää, minkälaisia metaforia kahden eri lehden jalkapallouutisissa on, kuinka metaforat jakautuvat metaforatyyppeihin ja lähdealueiden mukaan, kuinka suuressa roolissa metaforat teksteissä ovat ja millaisia eroja lehtien tarjoaman aineiston välillä ilmenee. Aineisto muodostui yhteensä kuudestakymmenestä *Iltalehden* ja *Savon Sanomien* eri pituisista jalkapallouutisista (kolmekymmentä uutista molemmista lehdistä), jotka kerättiin järjestelmällisesti kesä-syyskuussa vuonna 2013.

Analyysiin valikoidut metaforat liittyivät uutisten kontekstin mukaisesti pelaajiin, valmentajiin, joukkueisiin ja ottelutapahtumiin. Analyysi jakautui sekä kvantitatiiviseen että kvalitatiiviseen osuuteen. Kvantitatiivinen osuus loi pohjaa metaforatyyppeihin ja metaforien lähdealueiden pohdiskelulle ja ennen kaikkea tarjosi vertailua lehtien välillä. Kvalitatiivinen osuus koski koko aineistoa, mutta painottui näkyvimmin koko analysoidusta aineistosta valittuun kahteenkymmeneen yhdeksään esimerkkitapaukseen, jotka olivat peräisin seitsemästätoista eri uutisesta. Tutkielman tavoitteena oli myös tarkastella sittemmin kumoutunutta hypoteesia *Iltalehden Savon Sanomia* värikkäämmästä ja monipuolisemmasta kielestä, joka näyttäytyy nimenomaan metaforien kautta.

Tässä päätösluvussa kertaan tutkielmani tulokset, metaforatyyppeihin jakautumisen ja lähdealueiden mietinnän, joiden kautta pohdin metaforatutkimusta ja jatkotutkimusajatuksia yleisesti. Yllättävää tutkimuksen analyysin osalta on se, että loppujen lopuksi *Savon Sanomien* kolmestakymmenestä uutisesta aineistoksi valitut tekstit tarjosivat peräti satayhdeksän metaforatapausta enemmän kuin *Iltalehden* aineisto. Näin ollen väitteet iltapäivälehdistön värikkäämmästä, kekseliäämmästä, provosoivammasta ja viihdyttävämmästä kielestä eivät ainakaan jalkapallouutisten metaforatasolla ole niin vankkoja, kuin voisi olettaa. Kyseistä metaforamäärän erotusta voidaan pitää merkittävänä, sillä *Iltalehti* tarjosi kriteerien mukaisia metaforia yhteensä 284 kappaletta ja *Savon Sanomat* 393 kappaletta.

7.1 Metaforatyypin jakautuminen

Tutkielman kvantitatiivisen osuuden ensimmäisessä vaiheessa metaforat luokiteltiin tietyn metaforatyypin alle. Taulukko 2 vastaa tutkimuskysymykseen, kuinka paljon tiettyjä metaforatyyppejä jalkapallouutisissa esiintyy ja kuinka jakautuminen menee *Iltalehden* ja *Savon Sanomien* kesken. Metaforatyypin jakautuminen toteutuu verrattain samalla tavalla, joten suuria eroja metaforatyypin jakautumisen välillä ei ole.

Neljä metaforatyyppeä, joista kehollis-fysikaaliset metaforat jakautuvat ontologisiin ja orientoiviin metaforiin, toimivat tarpeeksi monipuolisena lähtökohtana metaforien luonteen kuvauksessa. Koska kognitiivinen metaforateoria todetusti korostaa kontekstia on juuri asiayhteys yksi avaintekijöistä metaforien tyypittelyssä.

Kehollis-fysikaalisten metaforien luonteenomaisena piirteenä jalkapallouutisissa ovat personifikaation kautta esiin tulevat ontologiset metaforat sekä usein liikkeen ja suunnan, sekä muita polaarisia pareja hyödyntävät orientoivat metaforat. Yleensä orientoivat metaforat kertovat yleisesti pelitilanteista, pelaajien sijoittumisesta kentällä, kentän esittämisestä vertikaalisena tasona ja joukkueen nousuista tai laskuista. Orientoivien metaforien tunnistamisessa peruslähtökohtana on liikkeen ja suunnan lisäksi potentiaalinen vastakohta, joka muodostaisi metaforalle polaarisen luonteen.

Orientoivista metaforista yhtä yleisintä polaarista vastaparia jalkapallouutisissa edustaa säiliöskemaattinen *avautua–sulkeutua*-dikotomia. *Avautua-* ja *sulkeutua*-metaforilla voidaan monipuolisesti kuvailla ottelun kulkua, joukkueiden liikkumista ja pelin luonnetta. Usein orientoivien metaforien avulla jalkapallokenttä hahmotetaan vertikaalisena tasona, jossa voi esimerkiksi *nousta* tai *laskea*. Ontologisten metaforien kohdalla maalinteon kuvailu on varsin suosittua. Maali nostetaan esimerkiksi suositulla *syntyä*-metaforalla olennon asemaan, yhdeksi merkittävistä tekijöistä otteluun.

Rakenteelliset metaforat edustavat metaforatutkimuksessa peruspohjaa, jolle muu analyysi paljolti rakentuu ja jonka kautta usein voidaan tietty metafora sijoittaa jonkin muun tyypin alaisuuteen. Sekä *Iltalehden* että *Savon Sanomien* aineisto tarjoaa yllätyk-

settömästi eniten rakenteellisia metaforia. Niitä analysoitaessa nojaututaan usein vanhaan tuttuun korvaamisteoriaan, mikä on tärkeää myös kognitiivisen analyysin tekemisessä.

Jalkapallouutiset ja mitkä tahansa uutistekstit olisivat puisia ja kehittymättömiä ilman rakenteellisia metaforia, jos esimerkiksi jokainen kerta pelaaja vain *potkaisisi* eikä välillä *ampuisi* tai *tykittäisi*. Rakenteelliset metaforat keskittyvät useimmiten kuvailemaan maalinteon lisäksi pelaajia joko positiivisessa tai negatiivisessa mielessä. Tällöin metaforisuus hyödyntää lukijan mielikuvaskaemaa ja tarjoaa vastauksia muun muassa pelaajan ominaisuuksia, onnistumista tai epäonnistumista ottelussa.

Yllättävintä metaforatyyppejen jakautumisessa on historiallis-kulttuuristen metaforien vähäinen osuus molemmissa lehdissä. Yleistävän johtopäätöksen mukaan voidaan siis väittää, ettei jalkapallouutisissa juurikaan käytetä historiallisista tapahtumista tai kulttuurista peräisin olevia metaforia. Jalkapallo-ottelua ei siis useinkaan kutsuta näytelmäksi tai trilleriksi, eikä ottelutapahtumia verrata johonkin nimettyyn sotaan tai historialliseen taisteluun. Allegorisuus siis loistaa poissaolollaan. Selvästi kulttuuriset metaforat liittyvätkin jonkin kulttuurialan ammattitermistöön, esimerkiksi teatteri- ja elokuvamaailmaan.

Metaforisia sanontoja on hyvä käsitellä fraasinomaisina kokonaisuuksina, eikä jokainen mahdollinen metafora kerrallaan eroteltavana analyysiyksikkönä. Kaikkien muiden metaforatyyppejen tavoin metaforiset sanonnatkin täytyy osata suhteuttaa kontekstiinsa, jolloin metaforavalintojen kriteerit täyttämättömät tapaukset jäivät analyysin ulkopuolelle. Ylipäätään sanonnat uutisteksteissä usein ovat metaforisia ja yleensä ne kuvailevat ottelutapahtumia, joten siinä mielessä niiden havaitseminen aineistosta on helppoa. *Ilta-lehden* ja *Savon Sanomien* aineiston kesken metaforisten sanontojen jakautuminen menee suhteellisen tasaisesti.

7.2 Metaforien lähdealueet

Tutkielman kunnianhimoisimpana ja haasteellisimpana tavoitteena oli tarkastella aineistosta valittujen metaforien lähdealueita eli ympäristöjä ja käyttötarkoituksia, joista metafora on alunperin kotoisin. Kövecsesin suppeahkon lähdealueuokittelun lisäksi kehitin aineiston sanelemana välttämättömiksi katsomani seitsemän lisäluokkaa, joille myös oli paljon tarvetta. Muutoin metaforien luokittelu tietyn lähdealueen alaisuuteen olisi joissakin tapauksissa ollut liian väkinäistä ja virheellistäkin.

Kognitiivisen metaforatutkimuksen mukaisesti tulokset ovat paljolti kiinni tutkijasta itsestään. Varsinkin lähdealueita analysoitaessa mielikuvaskemaattisuus nousee suureen rooliin, joten taulukoinnin ei ole todetusti pyrkimys esittää lähdealueidenkaan jakautumista täydellisellä tarkkuudella.

Taulukko 3 lähdealueiden jakautumisesta kuitenkin palvelee tutkimistarkoitustaan: se auttaa ymmärtämään kahden aineiston välisiä eroavaisuuksia ja tarjoaa vastauksia tutkimuskysymykseen lehtien eroavaisuuksista. Aineistosta on havaittavissa muutamia eroja eri lähdealueiden jakautumisen välillä, mutta eroavaisuudet eivät minkään lähdealueen kohdalla ole dramaattisia. Kuitenkin esimerkiksi valtion ja hallinnon lähdealueesta peräisin olevat metaforat saavuttavat *Savon Sanomien* uutisissa kappalemäärässä seitsenkertaisen osuuden verrattuna *Iltalehden* uutisiin.

Suuren osuuden saavat voimiin perustuvat metaforat ovat jalkapallouutisissa paljon esillä varsinkin silloin, kun puhutaan voittajista ja häviäjistä, onnistujista ja epäonnistujista sekä hyvistä ja huonoista peliesityksistä. Voimiin voi liittää kaikki erityisen fyysistä energiaa sisältävät metaforat, kuten esimerkiksi *iskut*, *lyönnit*, *mittelöt*, *paukut* ja *murtamiset*. Tulkinnanvaraisuus ja kiistanalaisuus ovat kuitenkin voimista kumpuaville metaforille luonteenomaista.

Tulkinnanvaraisuus nousee esiin myös jossain määrin liikkeen ja suunnan sekä työskentelyn ja tekemisen lähdealueiden kohdalla. Nämä lähdealueet kahmaisevatkin suuret prosenttiosuudet aineiston metaforien lähdealueista molempien lehtien kohdalla. Monen

niiden alaisuuteen sijoitettujen metaforien kohdalla kyseessä onkin ollut tietynlainen tutkimuksellinen kompromissiratkaisu.

Selkeimmät – joskaan eivät yleisimmät – lähdealueet jalkapalloutisten metaforien kohdalla liittyvät ihmiskehoon, terveyteen ja sairauteen, eläinmaailmaan, kasveihin, peleihin ja urheiluun, sotaan ja armeijaan ja musiikkiin. Tietyllä tavalla näiden lähdealueiden verrannollinen vähäisyys kompensoi lähdealueen havaitsemisen helppoutta. Erityisesti sotaisat ja militaariset metaforat ovat tuttuja jalkapalloutisten kielessä, joten niiden osuus aineistosta on odotetunlainen. Jalkapallo on edelleen jossain määrin sotaa, kuten tutkielman alussa mainittu Rinus Michelsin myyttiset mittasuhteet saanut lausunto muistuttaa.

Eläinmaailmasta peräisin olevat metaforat usein kuvailevat rakenteellisesti pelaajia. Periaatteessa pelaaja voidaan metaforisoida eläimeksi luonteensa, henkilöhistoriansa, ominaisuuksiensa tai jopa kyseenalaisesti ulkonäkönsäkin perusteella. Terveyteen ja sairauteen, kasveihin sekä peleihin ja urheiluun pohjautuvia metaforia ei aineisto paljontaan tarjonnut.

Erityisesti pelien ja urheilun lähdealueesta olevien metaforien vähäisyys on yllättävää. Voidaan siis väittää, että jalkapalloutisten kieli on muihin peleihin ja urheiluun katsottuna hyvin itsenäistä ja ”omavaraista”, eikä siten juurikaan lainaa metaforia muista urheilulajeista. Asia selittynee jalkapallokirjoittamisen pitkällä perinteillä ja yleisesti lajin vanhuudella.

7.3 Loppupohdinnat

Metaforien maailma on yhtä monipuolinen, polveileva, kirjava, horjuva ja kiistanalainen, kuin sen yhtenäistä linjaa kansainvälisen tieteen kentillä hapuileva tutkimuskin. Ei olekaan ihme, että metaforat ovat innostaneet eri tieteenalojen tutkijoita jo vuosituhan-sia. Humanististen tieteiden luonteen mukaisesti kyse on pohjimmiltaan asioiden perustelusta tarpeeksi uskottavasti.

Kahden lähtökohdiltaan erilaisen lehden vertailu metaforia analysoitaessa johdattaa tutkielman perustulosten äärelle: metaforat todellakin ovat tärkeässä roolissa jalkapallouutisissa, joiden diskurssi paljolti rakentuu metaforisuuden varaan, mutta toisaalta iltapäivälehti ei maakuntalehteä enemmän käytä uutisissaan metaforia. Suurten linjojen tulokset metaforatyyppeiden ja lähdealueiden jakautumisesta ovat yleistäviä ja luonnollisesti saattaisivat olla erilaisia toisilla aineistoilla tai toisenlaista teoreettista viitekehystä ja analyysimenetelmää käyttämällä.

Tämänkaltaisen metaforatutkimuksen voisi tehdä tiukempien kriteerien pohjalta keskittyen vain tiettyihin metaforatyyppeihin tai lähdealueisiin. Koska tämänkaltaista metaforatyyppeihin ja lähdealueisiin keskittyvää tutkimusta ei aiemmin Suomessa ole tehty voi tämä tutkielma toimia ikään kuin alkusysäyksenä karsitumpaa metaforatutkimusta varten, oli aineistona sitten mikä tahansa. Samalla tutkielmani antaa suurten linjojen näkökulman jalkapallouutisten metaforiikkaa kohtaan ja horjuttaa vanhoja pinttyneitä uskomuksia iltapäivälehdistön kielellisestä erilaisuudesta.

Kun tutkimustulosten kautta pohditaan kahden lehden eroavaisuuksia, voidaan nostaa esiin yleinen suomenkielisen journalismin muuttuminen. Täten voidaan väittää, että iltapäivälehdistön kieli tuskin on suuremmin muuttunut, vaan muut sanomalehdet ovat toimintatapojensa lisäksi myös kielellisesti edenneet keltaisen lehdistön edustaman journalismin suuntaan, ainakin metaforatasolla ja urheilu-uutisoinnin kielessä. Tämä näkemys pitäisi kuitenkin suhteuttaa suurempaan kontekstiin lehdistön kielen tarkastelussa, jossa metaforat ovat vain osa kokonaisuutta ja osa journalismin kielen ”viihteellistymisen” kehityskaarta.

Metaforatutkimus on erityisen tärkeää, koska metaforat ympäröivät käyttämämme kielen lisäksi koko ympäröivää elämäämme myös kuvin, symbolein ja elein. Metaforia on käytännössä joka puolella ja ne ovat niin sidoksissa kieleen, että on vaikea kuvitella mitään kieltä ja kielellistä ajattelua ilman metaforien käyttöä. Mahdollisia jatkotutkimuksia varten kognitiivisesta metaforateoriasta poikkeava lähestymistapa voisi tarjota konkreettisempiakin tuloksia kvantitatiivisessa mielessä, mutta tällöin tutkittavia asioita pitäisi olla vähemmän.

Useat kansainväliset lehdistön ja urheilun metaforia analysoineet tutkimukset ovat keskittyneet kulttuuriin aspekteihin ja psykologiaan, eivätkä useinkaan hyödynnä puhtaasti lingvististä tutkimusotetta kognitiivisessa teoriassaan. Toisaalta maailmoja syleilevä tavoite metaforatutkimuksessa on luonteva valinta, sillä metaforat eivät ole vain lingvistisen tieteenalan yksinoikeus.

Kielenkäyttäjinä ajattelemme ja elämme metaforien kautta, kuten Lakoffin ja Johnsonin metaforatutkimuksen mullistanut *Metaphors We Live By* jo pelkästään nimensä puolesta toteaa. Uutistekstien metaforien tutkiminen ei ole ollut samassa asemassa, kuin esimerkiksi runojen metaforien tutkiminen, joten tieteen kentälle toivoisi enemmän mediatekstejä analysoivaa metaforatutkimusta.

LÄHTEET

- Andrews, Phil (2005). *Sports Journalism – A Practical Guide*. Lontoo: SAGE Publications.
- Barcelona, Antonio (2003). On the plausibility of claiming a metonymic motivation for conceptual metaphor. Teoksessa: Antonio Barcelona (toim.). *Metaphor and Metonymy at the Crossroads: A Cognitive Perspective*. 2. painos. Berliini: Mouton de Gruyter. 31–59.
- Cameron, Lynne (2010a). What is metaphor and why does it matter? Teoksessa: Lynne Cameron & Robert Maslen (toim.). *Metaphor Analysis*. Lontoo: Equinox. 3–25.
- Cameron, Lynne (2010b). Metaphors and discourse activity. Teoksessa: Lynne Cameron & Robert Maslen (toim.). *Metaphor Analysis*. Lontoo: Equinox. 147–160.
- Cameron, Lynne & Robert Maslen (2010). Identifying metaphors in discourse data. Teoksessa: Lynne Cameron & Robert Maslen (toim.). *Metaphor Analysis*. Lontoo: Equinox. 97–115.
- Claridge, Claudia (2011). *Hyperbole in English – A Corpus-based Study of Exaggeration*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fiske, John (1992). *Merkkien kieli. (Introduction to Communication Studies, kääntäneet Veikko Pietilä, Risto Suikkanen & Timo Uusitupa)*. Tampere: Vastapaino.
- Galeano, Eduardo (1995). *El fútbol a sol y sombra*. Madrid: Siglo.
- Hart, Christopher (2007). *Critical Discourse Analysis and Metaphor: Toward a Theoretical Framework* [online]. [Lainattu: 23.1.2014]. Saatavilla: http://www.academia.edu/150731/Critical_Discourse_Analysis_and_Metaphor_Toward_a_Theoretical_Framework
- Hellsten, Iina (1997). *Metaforien Eurooppa: Näkökulmia suomalaiseen EU-journalismiin*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Hellsten, Iina (1998). Monistettu Dolly – Johdatusta metafora-analyysiin. Teoksessa: Anu Kantola, Inka Moring & Esa Väliaverronen (toim.). *Media-analyysi – Tekstistä tulkintaan*. Lahti: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. 64–92.
- Huttunen, Jouni (2013). *Tutkapari pokkasi Vuoden Jalkapallotoimittajan palkinnon* [online]. [Lainattu: 23.11.2013]. Saatavilla: <http://www.savonsanomat.fi/urheilu/jalkapallo/savon-sanomien-tutkapari-pokkasi-vuoden-jalkapallotoimittajan-palkinnon/1713691>

- Häkkinen, Kaisa (2003). *Kielitieteen perusteet*. 6. painos. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- IMDb (2013). *Lainahöyhenissä* [online]. [Lainattu: 22.11.2013]. Saatavilla: http://www.imdb.com/title/tt0115685/?ref_=fn_al_tt_1
- Itkonen, Hannu & Arto Nevala (2007). Jalkapallo, maailma ja Suomi. Teoksessa: Hannu Itkonen & Arto Nevala (toim.). *Kuningaspelin kentät – Jalkapalloilu paikallisena ja globaalina ilmiönä*. Helsinki: Gaudeamus. 11–20.
- Kittay, Eva Feder (1987). *Metaphor: Its Cognitive Force and Linguistic Structure*. Oxford: Oxford University Press.
- Kivioja, Pasi (2008). *Iltapäivälehdet mediakentän ja yhteiskunnan muutoksessa* [online]. Tampere: Tampereen yliopiston tiedostusopin laitos [Lainattu: 1.12.2013]. Saatavilla: <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/65312/978-951-44-7496-5.pdf?sequence=1>
- Kolehmainen, Taru (2006). *Miten Rooma otetaan haltuun?* [online]. [Lainattu 28.11.2013]. Saatavilla: <http://www.kotus.fi/?s=897>
- Kövecses, Zoltán (2002). *Metaphor – A Practical Introduction*. Oxford: University Press.
- Lakoff, George (1987). *Women, Fire, and Dangerous Things – What Categories Reveal about the Mind*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Lakoff, George & Mark Johnson (1980a). *Metaphors We Live By*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Lakoff, George & Mark Johnson (1980b). Conceptual Metaphor in Everyday Language. *The Journal of Philosophy*, volyymi 77: osa 8, 453–486.
- Lakoff, George & Mark Johnson (1999). *Philosophy in the flesh: the embodied mind and its challenge to western thought*. New York: Basic Books.
- Lakoff, George & Mark Turner (1989). *More than Cool Reason – A Field Guide to Poetic Metaphor*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Larjavaara, Matti (2007). *Pragmasemantiikka*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Leech, Geoffrey (1990). *Semantics*. 2. painos. Lontoo: Penguin Books.
- Low, Graham & Zazie Todd (2010). Good practice in metaphor analysis: Guidelines and pitfalls. Teoksessa: Lynne Cameron & Robert Maslen (toim.). *Metaphor Analysis*. Lontoo: Equinox. 218.

- Martinich, A.P. (1991). A Theory for Metaphor. Teoksessa: Steven Davis (toim.). *Pragmatics*. Oxford: Oxford University Press. 507–518.
- Meri, Veijo (2004). *Sanojen synty*. 6. painos. Jyväskylä: Gummerus.
- Ponterotto, Diane (2003). The cohesive role of cognitive metaphor in discourse and conversation. Teoksessa: Antonio Barcelona (toim.). *Metaphor and Metonymy at the Crossroads: A Cognitive Perspective*. 2. painos. Berliini: Mouton de Gruyter. 283–299.
- Roivas, Marianne (2009). *Jalkapalloa kirjoittamassa – Jalkapallon merkityksiä uudessa englantilaisessa jalkapallokirjoituksessa*. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Simkin, John (1997). *The Encyclopedia of British Football – James A. H. Catton* [online]. [Lainattu: 19.11.2013].
Saatavilla: <http://www.spartacus.schoolnet.co.uk/Fcatton.htm>
- Taborek, Janusz (2012). The language of sport: Some remarks on the language of football. Teoksessa: Hadrian Lankiewicz & Emilia Wąsikiewicz-Firlej (toim.). *Informed teaching – premises of modern foreign language pedagogy*. Piła. 237–253.
- Thorne, Steve (2006). *The Language of War*. Lontoo: Routledge.
- Tourangeau, Roger (1982). Metaphor and Cognitive Structure. Teoksessa: David S. Miall (toim.). *Metaphor: Problems and Perspectives*. Sussex: The Harvester Press. 14–35.
- UEFA (2012). *Michels – a total footballing legend* [online]. [Lainattu 22.11.2013]. Saatavilla:
<http://www.uefa.org/aboutuefa/organisation/history/obituaries/newsid=285010.html>

Liite 1. Aineistolähteet

Iltalehti:

- IL (2013a). Mixu: ”Katsoin, kuka siellä nukkui”. 12.6.2013, 18.
- IL (2013b). Wenger nappasi ison kalan. 3.9.2013, 15.
- IL (2013). Ranskalle yllättävä pistemenetys. 7.9.2013, 23.
- Laitinen, Ilkka (2013). Heraclesin ykköskärki. IL 30.7.2013, 22.
- Laitinen, Ilkka (2013). ”Näytä, mistä TPS jäi paitsi”. IL 30.7.2013, 22.
- Laitinen, Ilkka (2013). Tainio Tekee Espanjan olon epämukavaksi. IL 6.9.2013, 24.
- Laitinen, Ilkka (2013). Espanjan prässi murhaa. IL 7.9.2013, 18.
- Laitinen, Ilkka (2013). Paikkoja voittoon. IL 7.9.2013, 18.
- Laitinen, Ilkka (2013). Apina lähti selästä. IL 14.9.2013, 27.
- Laitinen, Ilkka (2013). Lennonin karisma kantaa Celticiä. IL 14.9.2013, 24.
- Laitinen, Ilkka (2013). Ranska näkyy. IL 14.9.2013, 27.
- Nikkola, Jari (2013). Moisander arvotti maalinsa korkealle. IL 15.8.2013, 16.
- Olli, Tomi (2013). Mustavalkoisella sydämellä. IL 28.6.2013, 22.
- Palomäki, Janne (2013). Englanti onnekas, Ruotsi romahti. IL 8.6.2013, 19.
- Palomäki, Janne (2013a). Finaali Helsingissä. IL 6.9.2013, 22.
- Palomäki, Janne (2013b). Tuurivoitto kolmessa näytöksessä. IL 8.6.2013, 16–17.
- Palomäki, Janne (2013c). Armenian ihme. IL 12.6.2013, 19.
- Palomäki, Janne (2013d). Huutokauppa. IL 8.7.2013, 22.
- Palomäki, Janne (2013e). Katse kohti tiistaita. IL 8.6.2013, 19.
- Partanen, Joonas (2013). Eri eurosarjoissa. IL 6.9.2013, 23.
- Partanen, Joonas (2013). Pukki lupaa kotimaanin ensi karsinnassa. IL 7.9.2013, 16.

- Partanen, Joonas (2013). Takaisin todellisuuteen. IL 7.9.2013, 16.
- Stenius, Ari (2013). ”Pelastuttiin katastrofilta”. IL 12.6.2013, 19.
- Stubin, Teemu (2013a). Laatulaaki lainakengillä. IL 12.6.2013, 16–17.
- Stubin, Teemu (2013b). Mamma mia, Bonucci! IL 28.6.2013, 23.
- Stubin, Teemu (2013). Oppitunti paremmuudesta. IL 19.7.2013, 17.
- Teiskonlahti, Riku (2013). Hyökkäys Malisen murheena. IL 14.6.2013, 23.
- Teiskonlahti, Riku (2013). VPS se vain vyöryy. IL 14.6.2013, 23.
- Valta, Ville-Veikko (2013). ”Se olisi taloudellisesti todella iso menetys.” IL 23.7.2013, 17.
- Valta, Ville-Veikko (2013). Iniestan pimentäjä. IL 3.9.2013, 17.
- Savon Sanomat:
- Haavisto, Kari (2013). Espanja ei antanut armoa. SS 7.9.2013, 25.
- Haavisto, Kari & Outi Poikonen (2013). Rannankarin ura jatkuu KuPSissa. SS 31.7.2013, 15.
- Koponen, Pekka (2013). Pikkuhuuhkajille vain piste Liettualta. SS 12.6.2013, 18.
- Peltola, Pasi (2013). KuPS jäi nollille Kouvolassa. SS 14.6.2013, 23.
- Pernu, Pekka (2013). Hyväkään esitys ei riittänyt Hongalle. SS 19.7.2013, 20.
- Räsänen, Jukka-Pekka (2013). Ilja ärjyi sata keltamustaa maalia täyteen. SS 17.6.2013, 17.
- Räsänen, Jukka-Pekka (2013). Akseli Pelvas vuokralle KuPSiin. SS 21.6.2013, 20.
- Räsänen, Jukka-Pekka (2013). Voittoputkessa on helppo hymyillä. SS 30.7.2013, 14.
- Räsänen, Jukka-Pekka (2013). Rannankari ei pelaa vielä sunnuntaina. SS 3.8.2013, 19.
- Räsänen, Jukka-Pekka (2013). KuPSin juniorit murskavoittoon. SS 4.8.2013, 17.
- Räsänen, Jukka-Pekka (2013). Pallokissat tarrasi kiinni ylempään jatkosarjaan. SS 4.8.2013, 17.

- SS (2013). KuPS:n B ratkaisi voiton alkuminuuteilla. 10.6.2013, 17.
- SS (2013a). PK-37:n B-juniorit joutuivat taipumaan. 10.6.2013, 17.
- SS (2013). Australia ja Etelä-Korea potkivat MM-porteille. 12.6.2013, 18.
- SS (2013). Espanjalaiskärki Aspas siirtyy Liverpooliin. 12.6.2013, 18.
- SS (2013). Mourinho pitää Terryn kipparina. 12.6.2013, 18.
- SS (2013). Espanja voitti Etelä-Amerikan mestarit. 18.6.2013, 17.
- SS (2013b). Viiden kapteenin taktiikalla. 18.6.2013, 17.
- SS (2013). Akseli Pelvas palaa KuPSista takaisin HJK:hon. 10.7.2013, 15.
- SS (2013). Helle hyödytti hyökkääjät Rovaniemellä. 4.8.2013, 17.
- SS (2013). Suarez harkitsee oikeustoimia Liverpoolia vastaan. 4.8.2013, 17.
- SS (2013). Honka tehoton, IFK nousi väkevästi. 5.8.2013, 13.
- SS (2013). PK-37 pyöritteli Tervareita Iisalmessa. 5.8.2013, 13.
- SS (2013). JJK:n tuska kasvaa liigan hännillä. 6.8.2013, 22.
- SS (2013). Monaco lainasi Argentiinan maajoukkuevahdin. 18.8.2013, 21.
- Turpeinen, Kimmo (2013). PK-37 tuhri paikkansa ja hävisi. SS 17.6.2013, 17.
- Turunen, Janne (2013). RoPS nousi KuPSin kantaan. SS 7.7.2013, 17.
- Vesander, Lari (2013a). Pukin kuti toi Huuhkajille vierastasurin. SS, 12.6.2013, 18.
- Vesander, Lari (2013b). Vain maalit puuttuivat. SS 5.8.2013, 13.
- Vesander, Lari (2013c). Väsyneet, mutta onnelliset. SS 18.8.2013, 21.